

527516

ХВ. ШЫНБЛЕР

ПЕТРЫК
завадатар

3630

8
~~БА 17985~~ ба 7516

ХВЯДОС ШЫНКЛЕР

ПЕТРЫК-ЗАВАДАТАР

АПОВЕСЦЬ

Имв. 1953 г. БА 7516.

Бел. едвецел
1994 г.

ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА БЕЛАРУСІ
МЕНСК ★ ЮНДЗЕТСЕКТАР ★ 1935

3630

ДЛЯ СТАРЭЙШАГА І СЯРЭДНЯГА
ЎЗРОСТУ

2009

25. 04. 2009

0605

ПЕТРЫКАВА ГАСПАДАРКА

Зыркi сонцавы прамень смела зазірнуў праз шыбу, тонкім джгалам уперыўся ў медзяны рондаль, што вісеў на сцяне разам з іншым кухонным начыннем. Распырскалася, зайграла джгала тое слепячым зайкай. Адкінуты рондалем, трапіў зайка проста на заплюшчаныя Пётрыкавы павекі.

Адчуў Пётрык нібы свавольнае казытанне сонцавага зайкі, заварушыўся, прыжмурана і недаўменна зірнуў, не зусім яшчэ ачнуўшыся ад сну, на рондаль.

„Няўжо гэта ўжо восем гадзін?“...—падумалася. І апошнія чары салодкага сну скідаў з сябе Пётрык. Ён ведаў—як кругабегам сваім ранішнім дойдзе сонца да кухні і пашле блазна-промя на рондаль—акурат на дзевятую гадзіну паварот. Як не хмарны дзень, дык і на гадзіннік глядзець не трэба.

— Ці не час, пасажыр, злазіць ужо?—заўважыла Пётрыкава маці, адышлася ад печы, ласкава зірнула ўгару, на палок.

Кватэра ў Габрыэльчыкаў невялікая, усяго адзін пакойчык і куханька. Цесна, павярнуцца няма дзе. І ложкаў няма як на ўсіх паставіць. Татка ёмка-такі надумаўся: уладзіў ён у кухні да сцяны высокая

палок—акурат як у вагоне. І не замінае палок той, і спаць дзе Петрыку ёсць. Міколка з Манькай аж зайздросцяць Петрыку: дзіўная ў яго пасцеля і спіць ён на ёй як той пажыр у спальным вагоне.

Петрык схіляе галаву з палка, сціху, сонным яшчэ голасам, гаворыць да мамы:

— А што, таткі няма ўжо дома?

— Уга! Даўно пайшоў ужо... У яго сёння пагрузка вялікая. Казаў, каб ты падскочыў.

— А я-ж і заспаў акурат... Ай-яй!

Петрык уміг, ледзь дакрануўшыся нагой да прымайстраванае на сцяне прыступкі, скочыў уніз.

„І трусой даглядзець трэба... І да сібількоў скок-нуць не шкодзіла-б...“—мігцела ў думках як умываўся.—„Трэба-ж было так заспаць...“

Хуценька пабег Петрык у гародчык нашчыпаць націння. Празрыстым было бясхмарнае блакітнае неба. Перамагала ўжо сонца ранішняю свежасць, падсушвала апошнія кроплі расы.

„Ладны дзянёк сёння будзе... Трэба як-небудзь пакупацца выправіцца“...—думаў Петрык і поркаўся па градках між капустаў і буракоў.

Як ішоў з гародчыка, на ганку капашыўся ўжо Мікола. Чысціў чаравічкі, так старанна ўвіхаўся, што аж кончык языка высунуў і напатымі губамі прыціснуў.

Пасміхнуўся Петрык хітра, гледзячы на брата. Міколка акурат пачаў умывацца.

— Ты-ж не саромейся, Коль! Вушы як след памый. От так, так... А то які-ж з цябе піонер будзе? Пацкаляў у піонеры не прымаюць.

— Я заўсёды, Петрык, чыста мыюся... Петрык!
Я хачу з табой трусікам есці даваць, га?

— Ну, пойдзем!—згадзіўся Петрык.

Падскокам пабег ля Петрыка Міколка. Адчынілі хлевушок. Роўненька ля сценак стаялі ў ім клеткі. Дзверцы ў іх—з драцяных сіткаў. А ў клетках важнецка намуружыўшыся, злёгка стрыжучы доўгімі вусамі, сядзелі сур'ёзныя такія старыя трусцы. Далей—па некалькі маладых у адной клетцы. Маладыя, дык тыя вясёлыя, жвавыя. Хапаліся яны лапкамі за драцяныя пераплёты, узнімаліся на задніх лапках, адштурхвалі адно аднаго. Ubачылі ўраз пэўне, што прынеслі ім паесці.

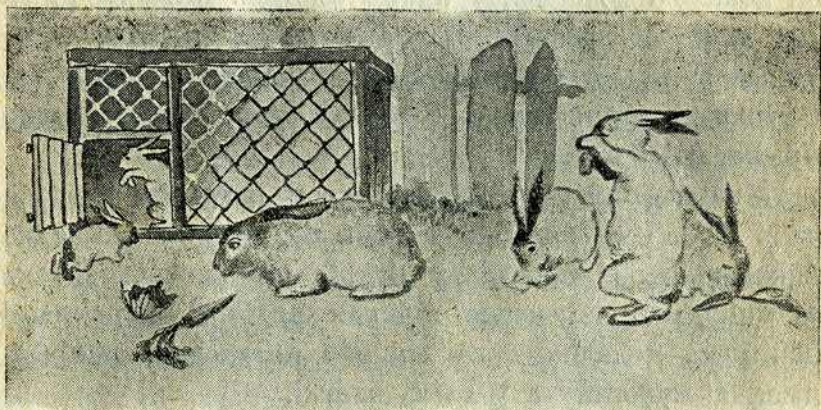
Міколка прыглядаўся да аднае паважнае трусці, якая нібы і не бачыла гасцей. Зацікаўлены Міколка некалькі разоў бразгануў рукой па сетцы. Труска схамянулася, спуджана зірнула вялікімі чырвонымі вачмі на недалікатнага гасця і неахвотна, пакрыўджаная, кульганула ў глыб клеткі.

— Ты што, звар'яцеў?—абурывіўся Петрык:—на што пужаеш? У яе можа малыя скоры будуць, котная яна...

— Труска котная?—засмяяўся зняважліва Міколка:—ты-б яшчэ цельная сказаў? Труска—значыць трусная.

— Ну, хай сабе трусная...—на адчэпнае згадзіўся Петрык. Не хацелася яму спрачацца з Міколкам—не да таго было, часу нехапала... А Міколка перамогу сваю адчуў і зняважліва так глянуў на Петрыка. Вельмі не любіў Міколка калі Петрык пасміхаўся з яго, ды даводзіў, што Міколка—зусім яшчэ малы і ба-

дай мала што разумее. А Міколка лічыць сябе зусім немалым. Ён ужо чытае, піша, добра ўмее плаваць, рыбу вудзіць, заўжды мамцы дапамагае. Мала што Петрык ходзіць на станцыю і там нешта з таткам робіць. Падрасце Міколка, дык і ён будзе татку дапамагаць. А што пад сілу—і цяпер ён робіць. І мамка хваліць, любіць яго за гэта.

Петрык не заўважыў зняважлівага Міколкавага зірку.

— Глядзі, Міколка, якая ангорская труска прыгожая!—як-бы і нічога, казаў ён:—поўсць чысценькая, бялюткая... доўгая якая! Толькі галоўка з яе вытыркаецца.

— Бачу...—безуважна мармочыць пад нос Міколка.

Петрык зноў нібы нічога не заўважае. Ён нешта надумаў, здалёк падыходзіць да Міколкі.

— От як пачне яна аблазіць, дык мамка вычаша

яе, пуху назбірае, нітак напразде, а з тых нітак
Коліку рукавічкі цёплыя зробіць...

Зморшчынкі паважнасці разгладжваюцца на Мі-
колкавым лобіку, вочкі карыя запальваюцца. Ён ужо
і забыў, што от толькі хвацка так перамог старэй-
шага брата.

— І Маньцы таксама рукавічкі? Га, Петрык?

— І Маньцы!—вялікадушна згаджаецца Петрык.

— А як малыя ангорачкі падрасуць і таксама
пачнуць лinyaць, дык тады і табе рукавічкі будуць,
і татку з мамкай, праўда?

— Будуць. Усім будуць!—упэўнена гаворыць
Петрык. Ён хавае пахмылку: задуманае ўдаецца. Мі-
колка сам унадзіўся.

У суседнім хлевушку зарохкаў кабанчык.

— Пойдзем, Петрык, маленькага паглядзім. Ён
такі-ж смешны,—запрашае Міколка:—Мама есці ім
прывнесла.

У Петрыка—трусіная гаспадарка. У мамы—ка-
банчыкі. Адзін ужо досыць вялікі. А нядаўна мамка
яшчэ маленькага купіла. Петрык казаў, што хопіць
і аднаго, што будзе мяса і з трусой. А мама смя-
ялася. Яна Петрыкаву гаспадарку за забаўку лічыць,
зневажае.

— Глупства гэта,—кажа.

Таму Петрык не вельмі што любіць кабаной.
Навошта-ж ім перавагу перад трусамі даваць? Тру-
сы-ж можа не менш карысныя.

А Міколку ўсё адно. Ён ахвотна ходзіць і да Пет-
рыкавых трусікаў і да мамчыных кабанчыкаў. І тру-
сікі цікавыя, і кабанчыкі не менш за іх. Асабліва

маленькі. Ён такі чысценькі, падешны. Так цікава пятачок свой выстаўляе, есці просіць.

— Ну, трусіны тата...—выяўна кпіць мама,—як твая гаспадарка?

— Нічога...—унікліва адказвае Петрык і абьякава працягвае руку праз загарадку да малога Ваські. Аж тут стары Міцька з пагражаючым рохканнем кідаецца да загарадкі і прыкрывае лычам Ваську. Ён абнюхвае Ваську і настойліва кіруе таго далей ад загарадкі—каб не пакрыўдзіў хто часам малога. Хвост у Міцькі кручком, маленькія злосныя вочы закрывянеліся.

Хлевушок поўніцца рогатам. Смяюцца і мама, і Міколка, і нават Петрык забыў на сваю непрыязнь да мамінай гаспадаркі—так-жа смешна абараняе Міцька Ваську! Ніколі яшчэ не кідаўся ён так:

— Бач, як пасябраваў з малым!—здзіўляецца Петрык і зноў заліўчата смяецца:—Аднаму мусіць нудна было...

На станцыі грывяць буферамі вагоны. Чуцен глухі, праз натугу, крык:

— О-ой! Стой! Годзе... у самы раз...

Грузяць збожжа. Гэта некалькі вагонаў загрузілі ўжо і адагналі далей, а на іх месца парожнія паставілі.

Петрык схапіўся, занепакоіўся. Трэба ісці на станцыю, а ён яшчэ сібількоў не наведаў.

Да хлевушка ідзе Маня—Петрыкава і Міколкава сястрычка. Яна меншая за Петрыка, большая за Міколку. Смешна, як мышыны хвосцік, матляецца ззаду касічка. Стрыжаныя раней валасы яе яшчэ

зусім мала адраслі. Але Маньцы нешта прыспічыла насіць касу.

Петрык злёгка пацягнуў Маньку за касічку.

— Ну?—незадаволена павярнулася яна.

— А чаравічкі хто за цябе чысціць будзе? Пешкін з Гогалем хіба?

Маня пачала апраўдвацца:

— Я намерылася чысціць, аж вы нечага так голасна смяяліся. Я і пайшла паглядзець.

— А ты не будзь такая цікавая!—паважна, як Петрык гэта робіць, гаворыць Міколка.

— Ну, і ты яшчэ, малое...—зняважліва кідае зіркам па ім Маня.

Дзеці гатовы завесціся лаяцца. А Петрыку гэта акурат нецікава.

— Слухайце, вы!—перапыняе ён,—мне трэба ісці да таты, а сібількам есці яшчэ не дадзена. Дык можа вы ўдвух праходку зробіце на мост, га?

— Добра!—у адзін голас згаджаюцца тыя.

— Там у сенечках, у бляшанцы, трошкі скарынак ёсць і варанага гароху. Дык вы кіньце ім. Скарынкі толькі добра пакрышыце.

— Пакрышым!—дзеці падбегаюць падаліся дадому.

— А пасля, як прыдзеце, можна і чаравічкі будзе зняць!—наўздагон крычыць Петрык:—Цёпла ўжо будзе, ў самы раз і зямля не вільготная...

Мама ідзе ззаду, ухмыляецца. Яна рада бачыць, які сур'ёзны Петрык, як ён сябе пільнуе і малодшых парадку навучае. Добры хлопчык з Петрыка расце, разумны і гаспадарлівы. ✓

ТАТКАВА ПАДМОГА

Петрык хуценька крочыць па платформе да пакоя дзяжурнага па станцыі. Праз расчыненае акно відаць бацьку. Ён нешта піша пад капірку ў вялікай і тоўстай кнізе.

„Дакументы на вагоны“,—вызначае Петрык.

З мядзянага, бліскучага і зграбнага тэлеграфнага апарата, пад мерны і гучны трэскат, выпаўзае вузенькая папяровая істужка. Канца-краю няма ёй. За-кручваецца істужка адмысловымі круццямі, не за-трымліваецца на сталі—так багата круццалёў тых—і скатваецца на падлогу. Перадаюць тэлеграмы, а татку няма часу і прымаць іх.

— Ааа, памочнік!—заўважыў Петрыка бацька:—Што-ж так спазніўся сёння?

Петрыку крыху ніякавата. Ён хуценька ўсаджваецца за тэлеграфны апарат і пачынае перабіраць у спраўных руках істужку. Вокам прыкідвае кучу круццалёў—на гадзіну, паўтары работы.

— Ты-б пайшоў паглядзеў ля вагонаў, татка. Мо' яшчэ не так дзе загрузыць. А я тут хутка з тэлеграмамі ўпраўлюся.

— І то праўда!—бацька выходзіць з пакоя.

Петрык нахіляецца над сталом, перабірае істужку, чытае з яе і піша на тэлеграфных бланках. З кучы пад сталом істужка раз за разам пераходзіць пад рукой Петрыкавай на зграбнае кальцо—тамбур.

Петрык неўпрыкмет, гуляючы, налаўчыўся тэлеграфнай рабоце. Набегаецца за дзень, абегае з сябрамі і лес, і поплаў, і рэчку. Стоміцца. Аبرىдае

ўсё. Тады прыбязыць да бацькі на вакзал, з няма работы цікавіцца—што гэта за значкі такія—рыскі і кропкі на істужцы, якая паўзе мерна з апарата.

— Кропка і рысачка—гэта літара „а“. Рысачка і тры кропкі—гэта „б“,—тлумачыць бацька.

Петрык запамінае. А калі скончыцца перадача тэлеграм, спыніцца адмысловае гучнае патрэскванне апарата, тады кладзе татка Петрыкаву руку на галачку „ключа“, а на Петрыкаву руку—сваю, прыціскае і пачынае кратаць ключ. На істужцы набіваецца кропка з рысачкай. І яшчэ. І яшчэ. Кропка грубая, рысачка доўгая. Літара выходзіць нязграбная.

— Нічога!—удзяшае бацька:—Напрактыкуешся, дык літары ёмкія і зграбныя будуць.

Потым пакідае на ключы адну Петрыкаву руку. І Петрык сам ужо выбівае літару „а“. Пасля дадае да гэтае літары яшчэ адну рыску, выходзіць кропка і дзве рыскі—літара „в“. Так адну за адной вывучае Петрык усе літары азбукі Морзе. Выходзяць літары ў яго яшчэ не зусім зграбныя, але ўжо досыць чытальныя. А чытаць тыя літары, што прыбеглі па драцяных правадах у Рудню Петрык і зусім лоўка можа.

— Ээ!.. Дык ты, сынку, можаш ужо і тэлеграмы прымаць!—здзіўлена і радасна казаў праз колькі дзён татка:—От гэта дык так, от гэта лоўка!

Петрык важна ўзяў бланкі і амаль без ніводнай ламылкі перапісаў тэлеграму.

— Ну, і малайчына!—аж не дае веры тата.

А Петрык адчувае сябе зусім за хвацкага і спрак-

тыкаванага тэлеграфіста. Стараецца, пільна да літар прыглядаецца. Каб памылак не было, каб не стала сорамна пасля пахвалы бацькавай.

Так Петрык стаў бацькавым памочнікам—тэлеграфістам. А пасля пакрысе і да іншых мудрагеляў чыгуначных дайшоў—білеты пасажырам выдаваць, дакументы на вагоны грузаняя складаць. Бацька з пацехі дазваляе яму рабіць гэта, навучае. А Петрык усё хутка так разумее і робіць спраўна, без хібін.

Пацяшаўся раней бацька. А потым і не да пацехі стала. Рады быў ужо, што памочнік неўпрыкмет выгадаваўся—і сказаць цяжка. Вельмі на восень пагрузкі шмат стала. Збожжа пайшло з калгасаў і соўгасаў, гародніна, бульба ранняя ў Ленінград для заводскіх і фабрычных рабочых. Вагонаў пятнаццаць, а то і ўсе дваццаць пяць грузіцца штодня. І тэлеграм стала багатая, як пагрузка тая ўзрасла. Як дзяжурыць бацька на станцыі, дык ужо і цяжкавата, няўпраўка часам бывае. Кінецца адно рабіць—у другім месцы замінка, кінецца ў другое—трэцяе цябе чакае. От тут—жарт не жарт, а папрасіў бацька і найсапраўднай Петрыкавай дапамогі.

Хоць у Петрыка і свая гаспадарка немалая была і клопату з ёй хапала па самае горла, але не мог-жа ён і татку пакінуць без дапамогі. Не здарма-ж Петрык піонер і добра ведае, што транспарт працуе дрэнна,—так дрэнна, што з-за яго тармозіцца разгортванне прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Грузы вельмі затрымліваюцца, позняцца. То завод новы нельга ў час пусціць, бо не ўсе машыны пры-

былі (недзе, як той смоўж, цягнік іх марудна вязе), то трактары не паспяваюць да часу ворыва, то камбайны спазняюцца на ўборку ўраджаю. Бывае, што прадукты рабочым заводскім у дарозе доўга затрымаюцца. То вагонаў пад пагрузку нехапае. Шмат транспарт тармозіць работу краіны. А піонер павінен усё, што можа, зрабіць, каб палепшыць работу чыгунак. Ягоны гэта просты абавязак, як свядомага хлопца, комсамольскай змены.

І Петрык пайшоў дапамагаць тату. Сур'ёзна і з вялікай радасцю. Калі вагон з грузам пойдзе своечасова, калі не астанецца на станцыі ніводнага незагружанага вагона, дык значыць тут і Петрык нешта карыснае зрабіў. А хіба гэта не гонар для піонера?

ПІОНЕРУ ГАБРЫЭЛЬЧЫКУ—ТЭЛЕГРАМА

Петрык прыняў ужо з якіх восем тэлеграм, акуратна перапісаўшы іх на бланкі. Узяўся за чарговую і—аж падскачыў:

Рудня, піонеру Пятру...

Петрык матануў галавой, міргнуў... Але не! На істужцы было яснымі рыскамі і кропкамі адрэкавана:

Рудня, піонеру Пятру Габрыэльчыку.

Петрык хуценька адсунуў бланкі, паклаў на стол аловак і шпарка камечыў у нецярплівых руках істужку, як злізваючы з яе рабацінне літар.

Райарз¹⁾ вітае ваша пачынанне, вартае

¹⁾ Райёны аддзел рабочага забеспячэння.

пераймання ўсімі піонерамі і чыгуначнікамі раёна. Наш упаўнаважаны даставіць вам 5 клетак для арганізацыі паказальнага трусятніка. Палепшанне пароды трусоў высылаем пару венскіх блакітных. Забяспечваем кармамі на зіму.

Начальнік райарз ТАПІРЫК.

Ходарам замігцелі думкі. Паклаў Петрык дрыжачымі рукамі скамечаную істужку на стол, кінуўся да акна—не відно таткі. Скокнуў да дзвярэй. Спыніўся. Раздумаўся. Трэба-ж скончыць пачатую работу! Петрык павярнуў назад, акуратненька—хоць і карцела бегчы на панадворак—перапісаў сваю тэлеграму, перапісаў і рэшту. Потым закруціў істужку на тамбур. Аж тут і татка ідзе: скоро павінен пажырскі цягнік прыбыць.

Але... Ці варта казаць цяпер? Заняты татка, не тое выйдзе... От пасля ўжо, як цягнік адправіцца, хіба? Не!—перадумаў Петрык. Лепш пасля сказаць ужо.

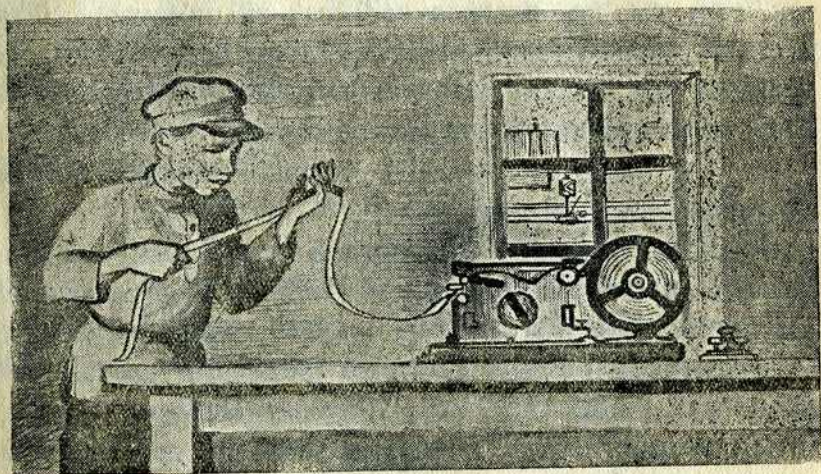
Татка завіхаўся, рыхтуючыся да прыёму цягніка, перамаўляўся па тэлефону з суседняй станцыяй, з стрэлачнымі пастамі. І ўвесь гэты час у кішэні Петрыкавай аж паліла тэлеграма. Не-не, ды зірне, Петрык на бацьку. Потым, строячы абыякавасць, адвернецца. Вельмі-ж карціць расказаць пра сваю радасць... Ледзь стрымліваўся ён, ледзь за сталом прымушаў сябе сядзець спакойна.

Прыбыў цягнік. Вышаў Петрык на платформу,

паглядзеў без усякай цікаўнасці на звыклую гармідарную сумятню ля цягнікоў. Зусім гэта яму сёння лішне было.

Адышоў цягнік. Петрык кінуўся ў вакзал. Як стаў на парозе, бацька ўраз да яго:

— Бачыў ты, Петрык, гэта? Як цябе распісалі?

Трымаў бацька „Рэйкі гудуць“—чарговы нумар раённае чыгуначнае газеты. На другой старонцы вялікімі літарамі надрукавана:

Ініцыятыву Петрыка Габрыэльчыка падхапіць усім піонерам, усім чыгуначнікам.

А далей—пра Петрыкавых трусоў. Газета даводзіла, што пераняўшы ініцыятыву Петрыка, усе піонеры-чыгуначнікі і дарослыя рабочыя значна палешаць сваё прадуктовае забеспячэнне. Пісалася ў газеце і пра тое, што Петрык хоча давесці сваю гаспадарку да 50 галоў, але ён вельмі заклапочаны:

трусy ў яго невыдатнай пароды і няма прыстасаваных клетак.

Петрыку Габрыэльчыку трэба дапамагчы!—такімі словамі заканчваўся артыкул у газеце.

— Э-э! Дык я цяпер ведаю, Цяпер я ўжо разумею!—аж падскочыў Петрык.

— А ты не здагадаўся? Гэта-ж, памятаеш, быў у Рудні карэспандэнт ад „Рэек“, правяраў як наша станцыя да асенне-зімовых перавозак падрыхтавалася... І з табой пра трусоў гутарыў...

— І ў хлевушок хадзіў!—дадаў Петрык:—Але я не пра тое... А от пра што!

Тут ужо тэлеграма перастала агнём паліць і выцягнута была з Петрыкавай кішэні. Аж бровы ад здзіўлення ўзняліся ў таткі і вусы натапыршчыліся.

— С-скажы ты... От што значыць газета! Надрукавалі і—на табе. Ай, Петрык, Петрык! Што-ж цяпер мамка скажа?—задаволена і дражнячыся пахмыляўся ён.

— Зноў лаяцца будзе,—буркнуў хмура Петрык, адчуўшы зноў клопат пасля ашаламіўшай яго нязмернай радасці.

— Не, цяпер пэўне яна ўжо лаяцца не будзе! С-скажы ты, кормам нават забяспечваюць!—ніяк не мог надзівіцца бацька. Аж зарагатаў з такога, ніколі нечаканага.

А на рогат той надышлі людзі—стрэлачнікі, вольныя ад дзяжурства памочнікі, сам начальнік станцыі. І ўсе ў адзін голас казалі:

— Ай, Петрык! Ну і Петрык...

Петрыку і зусім няёмка стала. Счырванелы сха-

МНВ. 1903 г. 54756

пій ён са стала сваю тэлеграму ды газеціну, шпарка—
як мага было—пабег з радасцю да мамкі.

Хай цяпер скажа, што трусы нічога не варты,
што не падрыхтаваў корму ім на зіму!

Яно-то, каб Петрык з вясны гаспадарку сваю
пачаў ладзіць, дык напэўна-б сам бурачкоў і капусты
насаджаў. Быў-бы і корм. Але што-ж ты зробіш,
калі позна, з лета ўжо за гаспадарку ўзяўся. Ну, ды
цяпер усё адно—корм будзе.

Прарэзліва крычаў, падскокваючы насустрач Пе-
трыку, Міколка:

— А я вожыка спаймаў! А я вожыка спаймаў!

Дзе там! Не да вожыка было цяпер Петрыку.
Матануў ён рукой—адчапіся!—і падаўся да ганка.
Аж пакрыўдзіўся Міколка з такой няўвагі брата ста-
рэйшага і, нага за нагу, паціху паклыпаў упрэчкі.

СІБІЛЬКІ

Пра Петрыкаву тэлеграму скоро ведалі ўсе
ў Рудні. Станцыя невялічкая. Усяго некалькі дамоў
якіх ля яе, жывуць у дамах тых чыгуначнікі. Зда-
рыцца што выдатнае на станцыі, дык усе хутка да-
ведаюцца.

Як выпраўляўся Петрык на рэчку, паглядзець сі-
бількоў—унадзілася за ім цэлая хэўра. Пайшоў Сы-
монка, Мішка—шмат хлапцоў. Ззаду, ледзь паспява-
ючы за большымі, пыхаючы як вялікі паравоз на
пад'ём, шнураваў Міколка. Каб не адставаў дужа Мі-
колка, на буксір яго ўзяла Маня.

— Ну, які-ж цюха!—нехапала ў Мані цярпення:—

М. ИВ. 1903 г. 847516

От, вазьмі цябе куды разам ісці, дык клопату—бярэмя!—як дарослая вымаўляла яна браціку.

Адразу накіраваліся да пажарных кублаў, што стаялі з вадой на драўляным мосце праз рэчку. Даўно ўжо неяк паспрачаўся быў Петрык з Сымонкам за сібількоў—так у Рудні называлі верхаводак. Часта яны браліся на вудачку, як лавілі хлопцы рыбу. Такія-ж надаедныя, круцяцца ля прынады, кратаюць, штурхаюць, вялікай рыбіне толькі замінаюць. Малы сібільек, адна заміна, калі так карціць спаймаць вялікую плотку, або акуня ці ёршыка. На жыўца і то сібільек не прыдатны. На жыўца, вядома, куды зручнейшы бывае пяскарык. Дык от, Сымонка казаў, што сібільек не заўжды малы. Можа ён падрасці і тады будзе, як плотка. Петрык даводзіў, што сібільку ўсяго і росту, што на два вяршкі. Заўзята тады яны паспрачаліся. Ніхто паддацца думцы другога скарыцца не хацеў. І парашылі канешне на вопыце ўпэўніцца: як спаймалася колькі сібількоў—і малых, і большых, узялі ды пусцілі іх у пажарны кубел.

— Хай растуць, паглядзім!—кпліва сказаў Петрык.

— Ну, і паглядзім!—не здаваўся Сымонка.

Штодня насілі хлопцы сібількам есці—хлеба, варапага гароху. Мух лавілі. Малыя сібількі, праўда падрасці, дагналі большых, а от большыя зусім не раслі. Так і сталі ўсе сібількі роўныя.

— Ну, дык як Сымонка, вырастуць сібількі?

Дзе там спрачацца было цяпер Сымонку! І сібількі выяўна не раслі, ды і з Петрыкам спрачацца цяжка,

калі ён тэлеграмы атрымлівае (проста-такі на Петрыкава імя!), калі пра яго ў газетах пішуць, нават і раўняцца па Петрыку, кажучь, трэба.

— Не растуць... Праўда твая, Петрык!—кажа лагодна Сымонка. І дадае:—Давай хіба выпусцім, Петрык, сібількоў? Ём у рэчцы выгадней будзе, весялей.

— Давай. Гэта ты правільна кажаш!—згаджаецца Петрык.

З сённешняй празмернай радасці яму проста і не хочацца падражніваць сябрука, што так выяўна памыліўся. А яшчэ гэтак заўзята тады спрачаўся!

Але ўступаецца Міколка. Ён намагаецца спрачацца. Міколка разам з Сымонкавым брацікам Мішкам любіць, стоячы ля кубла, наглядаць, як віхлява сноўдаюць у муце вады сібількі, а каторы бывае так забаўна крутане хвосцікам! Спінкі ў сібількоў такія цёмныя-цёмныя, аж шэрыя. Цямнейшыя за ваду. І Міколку з Мішкам нісколечкі не хочацца пазбавіцца сваёй забаўкі. Але іх ніхто не слухае. Петрык з Сымонкам вылаўліваюць усіх да аднаго сібількоў. Усе разам бягуць з маста на бераг, да вады. Павяртаюць вядзёрка. Сібількі плёкаюць у ваду, трохі адплылі, а пасля некаторыя паклаліся на бок, бліскаючы на сонцы блакітна-срэбнай лускай. Зусім як нежывыя.

— Ай, падохлі!—спужаўся Міколка.

Сымонка, смяецца. Ён пляскае далоняй па вадзе, сібількі выпроставаюцца і—толькі спінкі шэрыя замігцелі. Павольна разыходзіліся кругі па ціхай гладзі вады. Згладзілася вада ў сціхлай, непрыкметнай плыні. І не відаць сібількоў.

— Пайшлі на ўзлесак!—закамандаваў Петрык.
І хлопцы навыверадкі памчаліся наперад.

ПОМНІК МАЛІНЕ

Міколка вельмі падобны да Петрыка—такі-ж чарнявенькі, з такімі-ж карымі вочкамі. І носік у яго таксама трохі кірпаты, як і ў Петрыка.

Апрача таго, Міколка ва ўсім раўняецца па Петрыку. Петрык піонер, і Міколка хоча таксама быць піонерам. Праўда, Петрык гаворыць, што Міколка яшчэ малы для таго, каб быць піонерам. Дык Міколка будзе окцябронкам. От-жа і Петрык яшчэ малы для комсамольца, гады са два яшчэ паходзіць у піонерах. Так і Міколка: нельга ў піонеры—будзе окцябронкам. От як пойдзе праз якія тыдні два ў школу, у нулёўку, дык адразу запішацца ў окцябраты. І будзе насіць на грудзях чырвоную зорачку. А падрасце Міколка—будзе ён і піонерам.

Міколка прыглядаецца да ўсяго, што Петрык робіць і як ён гаворыць. А Петрык робіць усё ўпэўнена і гаворыць цвёрда. Ён ведае, што рабіць і гаварыць. Міколка не заўсёды ведае, што трэба рабіць і гаварыць. Але ён раўняецца па Петрыку, гаворыць пра ўсё цвёрда і ўпэўнена і не любіць прызнавацца ў памылках. Ён лічыць, што і ён, як Петрык, ніколі не памыляецца.

І таму Міколку часта даводзіцца спрачацца і ўзята бараніць свае думкі, даводзіць іх правільнасць. А Петрыку гэтага рабіць не даводзіцца. От тут Міколка вельмі злуе і робіцца яшчэ больш упартым. Сёння такі ўжо дзень выдаўся, што Міколку

проста грызціся выпадае з Петрыкам. І праз гэта ў абодвух у іх вельмі задзірасты настрой, і глядзяць яны адзін на другога недавольныя.

Міколка гуляў у чырвоных коннікаў. Ездзіў конна на дубчыку, памахваў выгінастай вострай-вострай, хоць і драўлянай, шабляй і спяваў:

„Мы чырвоная кавалерыя“...

Ён вельмі хвацка перамагаў усіх ворагаў—белых генералаў і бандытаў, набраў багата палонных. Пасля паспеў час апрануць армію ў поўную вайсковую форму, а найперш сябе.

— Зрабі мне, Петрык, ромбікі і шпалы. Каб, як у Будзённага—чатыры ромбы і чатыры шпалы.

— Дык на што табе шпалы?—здзівіўся Петрык.— У Будзённага-ж чатыры ромбы, дык я табе і зраблю ромбы.

— Не! У яго чатыры ромбы і чатыры шпалы...— даводзіў Міколка.

— Кінь ты! зноў спрацацца? Дзе-ж у яго змесцяцца чатыры ромбы і чатыры шпалы. Глупства адно!

— А от змяшчаюцца!—стаяў на сваім Міколка.

— У Будзённага чатыры ромбы!—цвёрда і раздзельна сказаў Петрык.

— І чатыры шпалы!—гэтак-жа цвёрда і раздзельна дадаў Міколка.

— Ну, пачакай-жа!—схапіўся Петрык за кніжку.

Ён перагарнуў колькі старонак, знайшоў партрэт Будзённага.

— Ну, ромбы—от яны! А шпалы дзе?

— А от і шпалы!—пераможна паказаў Міколка на грудзі Будзённага.

— Ну і дурнота!—ад смеху не мог зважаць Петрык; ён толькі кпліва пахмыльнуўся:—Гэта-ж чатыры ордэны ў яго, а не шпалы. Шпалы бываюць там, дзе ў яго акурат ромбы. І шпал тут няма...

Міколка памыліўся—ордэны назваў шпаламі... Памылка была выяўнай. І спрацацца больш не выпадала. Міколка надзьмуў свае пухлыя губы і пайшоў моўчкі ад Петрыка.

Стаяў самотна конік, абапёршыся сумна на крэсла, валялася на падлозе шабля—нават у ножны не ўкладзеная.

Забывўся Міколка на геройскае войска сваё, адпала ахвота ваяваць. Сеў ціхенька за кніжку і насуплены пачаў гартаць, шукаць малюнкаў.

Доўга, аднак, Міколка не пратрымаўся.

— Петрык! Што гэта за будынак такі?

— Палац... Пань тут раней жылі.

— Ага! А от гэта помнік маліне.

Перад будынкам відаць была на малюнку вялікая мармуравая ваза, а ў вазе той была нейкая (Петрык і сам не ведаў) расліна, вельмі падобная да маладой, каторая яшчэ зялёная, шышкі.

— Які помнік? Што ты выдумляеш? Гэта-ж расліна.

— Не, помнік! Перад палацамі заўжды помнікі стаяць. От і тут помнік. О! А гэта—маліна. Помнік маліне.

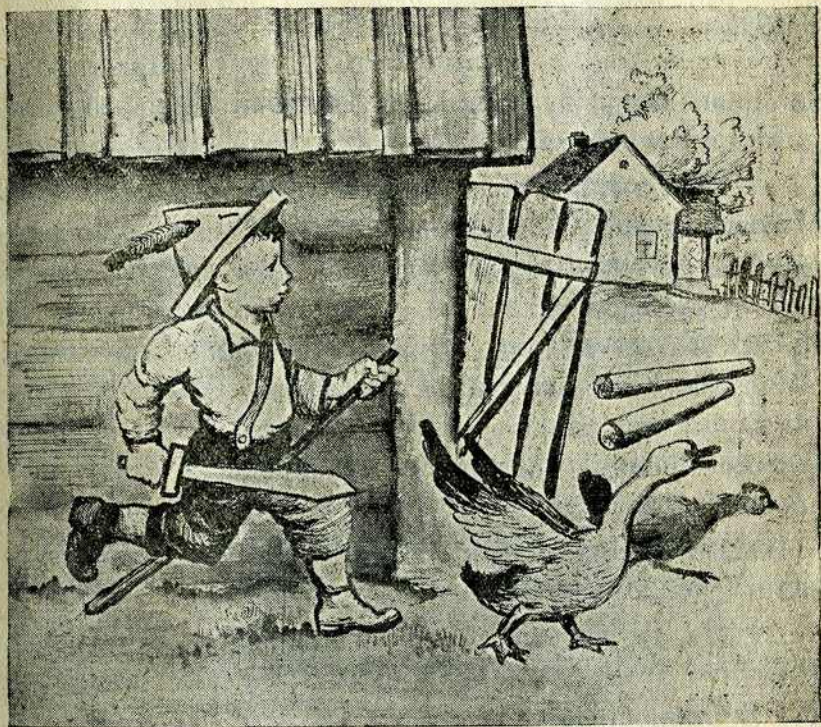
— Кажу-ж табе, што расліна гэта нейкая, а не помнік.

— Якая там расліна? Помнік маліне!—аніак не здаваўся Міколка.

Цяжка было Петрыку спрацацца. Каб ведаў якая

расліна, дык тады справа іншая. А так—давядзі-ж ты малому гэтаму ўпарціку!

— Помнік маліне! Помнік маліне!—мармытаў Міколка, задзірыста пазіраючы на Петрыка.

Петрык пачынаў злаваць. Гэта яшчэ больш падшпільвала Міколку.

— Помнік маліне! Помнік маліне!

Не хацеў спрацацца Петрык, стараўся быць спакойным.

У ЦЕМРЫ ВОСЕНЬСКАІ НОЧЫ

Аднак Петрык адпомсціў Міколку. Калі пад вечар пайшоў з хлапцамі на мост, паглядзець як ставяць на рацэ венцыры, дык Міколку з сабой не ўзяў.

„Хай сядзіць сабе дома ды помнікі маліне разглядае“.

А як не было разам Міколкі, дык можна было не пільнавацца вельмі часу. Вяртаўся Петрык з хлопцамі-друзакамі дахаты як добра ўжо змерклася.

— Бач ты, сколькі збожжа сённа загрузілі!—казаў Петрык дружакам сваім, ідучы паўз няясную, цемрывама ахутаную чараду вагонаў, што стаялі на дальняй ад станцыі каляі. Ён нават трохі ганарыўся, бо на ўсе гэтыя вагоны павыпісваў сённа дакументы. Папрацаваў як мае быць. Ды яшчэ з Міколкам пасварыцца часу хапіла. Прыгадаў Петрык пра Міколку ўжо без аніякай зласлівасці. Пашкадаваў нават, што на рэчку разам не ўзяў.

„Але потым добра!“—схамянуўся:—„Няма чаго малага позна так цягаць“...

Недзе, не так далёка, ля вагонаў бразнула штосьці, успыхнуў агоньчык і ўраз знік. Пачулася прыдушаная лаянка, шолах...

Петрыка нібы падшпіліла што.

— Цсс!—прытрымаў ён дружакоў:—Стойце тут...

На дыбках, прыціскаючыся да вагонаў, каб не вылучацца ў змроку, ціха падаўся ён наперад. Вагон... Другі... Трэці... Петрык стаў дыханне, нібы знітаваўся з колам вагонным. Пад суседнім вагонам

штосьці капашылася. Лёгкі скрогат чуўся. Рыпнула нават раз. Роўна пасля зашамацела.

„Сыплецца“...—мільганула ў Петрыка думка.

Тахкала моцна сэрца. Тахкала так, што, здавалася Петрыку, учуе той, што там, пад вагонам. Прыціснуўся шчыльней грудзьмі да кола Петрык.

Пад вагонам чмякнула, адцягнулася з шорхатам нешта.

„Мех... Збожжа...“—маланкай нібы прасвятліла мозг.

Тоячы, гатовы сіпеннем парыўчым вырвацца, уздых, адхіснуўся Петрык ад кола. Хістаючыся, ледзь не чапляючы аслабымі нагамі за шпалы, адсоўваўся назад.

Дайшоў так да хлапцоў, што чакалі моўчкі за вагонамі, сціснуў рукі ім, хоць і ў самога яны дрыжалі.

— Цсс... Ціхенька-ж!...—падаўся ценню паперадзе іх.

Адышоўшы так вагонаў за дзесяць, наддалі ходу. Засопшыся, збялелыя, улеглі ў вакзал, да дзяжурнага па станцыі.

— Зладзеі... Збожжа... Прасвідравалі...—захліпаючыся сказаў Петрык.

— Дзе?!—падскочыў дзяжурны. Падхапіліся прышоўшыя на змену стрэлачнікі. Быў разам з імі і татка Сымонаў.

— Там... З пятнаццатага адгэтуль вагона... Знізу, праз падлогу...

— Сядзіце, хлопцы, тут!—загадаў дзяжурны:— Пільнуйце!

Схапіў сякеру, сунуў лом аднаму з стрэлачнікаў:
— А ну, за мной! Ціха толькі.

Сядзелі хлопцы на лаўцы. Маўчалі. Знясіленыя былі пасля напружання. Не міргаючы, з напяртым сыхам, глядзелі адзін на аднаго. Раптам з надворку пачуўся гоман, тузаніна.

— Ёдзі! Чуеш? Ёдзі! А то ўраз...—пачуўся зласлівы голас Сымонкавага бацькі.

Падхапіліся хлопцы з зэдлікаў. Кінуліся да дзвярэй. Там ужо вялі паджылага, карчастага дзядзьку. Ён тузаўся, вырываўся, схіліўшыся тварам ніжэй, каб не пазнаць было яго.

— Яшчэ тузацца надумаўся! Ах ты, зладзюга!—абураўся другі стрэлачнік, кідаючы поўмеха збожжа на падлогу:—Трымайце-ж! Там другі мех яшчэ астаўся, пайду забяру!

Падцяглі спайманага да агню. Страціўшы надзею вырвацца, супакоіўся той, перастаў кідацца.

— Паднімі морду!—злосна сказаў Сымонкаў бацька і з сілай націснуў рукой таму пад бараду.

— Шардыка!!!—ураз ускрыкнулі ўсе.

Пазналі і хлопцы багатага, раскулачанага гадоў колькі назад фальваркоўца.

— Ааа! Дык ты з высылкі збег! На Котлішча раскулачанае сваё з'явіўся?

— Шкодзіць нам уздумаў? Дарма! Сядзеш цяпер моцна ўжо. Ах ты, крывасмок! Кроў смактаць не далі, дык ты так—рабаваць дабро наша?

— На мех збожжа паквапіўся?

— Не адно мех!—прасіпеў не сцярпеўшы Шардыка, і, бліскаючы люта вачмі, рыпнуў зубамі:—

Пакуль дайшоў-бы вагон ваш да галадранцаў якіх заводскіх, дык усё-б парассеяў...

— Ён-жа дзірку прасвідраваў!—падхапіў Петрык.

— Маўчы, пашчанак! Ууу!.. Вырадкі злыднєвыя!—вылупіў вочы на хлапцоў Шардыка.

— Зачыні ляпу!—хмурна адсек дзяжурны:—Пагаворыш тады, як пытацца ў цябе будучь.

Скрыгатаў ад злосці зубамі Шардыка, воўчым зіркам кідаючы на зацятых сваіх ворагаў.

Званіў па тэлефону дзяжурны, выклікаў з вялікай станцыі агента ДПУ. Збіраліся чыгуначнікі, як заткнуць напоўнілі невялічкі пакойчык.

Сядзеў, як мех ахляплы, схіліўшы галаву Шардыка, не паказваў нікому гарэўшых калючай звярынай нянавісцю вачэй.

Выправілі хлапцоў дахаты—час даўно спаць ім быў. Ішоў Петрык узбуджаны, узнерваваны:

„А такі добра, што Міколку я не ўзяў... Пайшлі-б дахаты раней і нічога тады не было-б. Не спайма-лі-б кулака, Шардыку гэтага“...

НА ДАЗОР УРАДЖАЮ

Недалёка ад станцыі, трохі ў бок, за пад'ёмам стаіць вялікая лядоўня. Збудавана яна з цэглы, абсыпана зямлёй і густа парасла дзірваном. Наўкола лядоўні насаджана знарок густога і калючага хмызняку—акацыі, каб жывёла не хадзіла, не шкодзіла. Калі Петрыку і таварышам ягоным трэба сабрацца, абмеркаваць што якое на волі, без перашкоды—збіраюцца яны на лядоўні. Праплішчуцца праз хмызьяк

калючы, забяруцца на самую гару, палягуць у траве гушчэзнай хоць-бы хто іх бачыў. Поўдня хоць шукай, не знойдзеш. А з лядоўні высокай усё наўкола відаць. І далёка. Аж да семафораў. Як з крэпасці непрыступнай якой. Дзятва, калі ў вайну якую пачне гуляць, дык лядоўня акурат за крэпасць і слугуе. Якое войска займае сабе за стойбішча крэпасць тую, дык можна сказаць і зусім тады яно непераможнае.

Сёння на лядоўні яшчэ раненька сходка сабралася. Не адны Петрык з Сымонкам—і адналеткі іхнія. Малых, Маньку з Міколкам, і то на сход паклікалі. Так выходзіла па Петрыкавых думках, што і яны не лішнія будуць.

Заўзята казаў да ўсіх Петрык. Горача рукамі размахваў, даводзіў нешта сябрукам сваім старанна і пераканаўча. Пасля Сымонка падхапіўся, таксама казаў. Але карацей за Петрыка. Ухвальна гукалі ўсе, захопленыя тым, што казалі Петрык-завадатар і ягоны першы дружак.

— Згода!

— Згода!

— Пойдзем хоць і зараз!

З гучнымі выкрыкамі і неймаверным верашчэннем сыпанулі ўсе з лядоўні.

На пад'ездзе падзяліліся на дзве часткі, адна большая, другая меншая. Петрык павёў за сабой большую частку. Сымонка—меншую. Петрык і Сымонка—брыгадзіры. Дайшлі так да вагонаў. Падалася Сымонкава брыгада ўсцяж вагонаў, поркалася нешта ля колаў, буксаў, зазірала пад вагоны, крата-

ла буферы. Петрыкава брыгада шныпарыла па вагонах. Аглядалі пільна падлогі, сцены, спрабавалі ці моцна запіраюцца люкі, дзе-ні-дзе зграбалі па кутках павуцінне.

Неўзабаве сабраліся зноў гуртам ля пакгауза.

— Ну, як?—пытаўся Петрык.

— У адным буферы стакан паслабшы, лапкі падшрубаваліся,—адказаў Сымонка,—ды дзве буксы дрэнна запраўленыя—адна без змазкі, у другой кнота няма.

— Нумары вагонаў адзначыў? Калі будуць чапляць да цягніка, дык змазчыкам скажам, каб як след гэтыя вагоны аглядзелі.

— А ў цябе 'як?—пытаўся Сымонка.

— Не лепш, браточак, і ў нас. Мала што павуцінне пазграбалі, дык зараз мяцёлкі возьмем, каб чысцей падлогу пападытаць. А то каторыя падмечены для прыклёпу проста, а насыплюць збожжа— і нячыстае будзе. Люк адзін дрэнна прыгнаны.. Гэта мы дзяжурнаму па станцыі скажам, каб уладзілі. А то яшчэ дзве шчыліны знайшлі. Адразу і непрыкметныя яны зусім. А потым з іх збожжа не менш павысыпалася-б, як з той дзіркі, што кулак Шардыка ўчора прасвідраваў.

— А яно так і часта бывае!—падхапіў Міколка:— От як ідзем на рэчку па калях, дык сцэжачкай такой усцяж калеі збожжа парасыпана бывае..

— Гэта ты правільна скмеціў,—пахваліў Петрык:— От, добра мы надумаліся. Глядзі, колькі збожжа ад глуку выратуем. У калгасах усе піонеры на дзор ураджаю ходзяць, каб збожжа не гінула і не раскрадалі яго—я чытаў у газетах пра гэта—ну, і мы дазорам будзем. Аднак і на чыгунцы, выходзіць ураджай зглуміць няцяжка. Ну, гайда па цвікі і дошчачкі, шчыліны пазабіваць. А ты, Міколка, з Мішкам мяцёлку дзе адшукай.

Бегма кінулася дзятва. Праз колькі часу з вагонаў ляскат дробны пачуўся—забіваліся шчыліны. Прышоў са станцыі вартаўнік, падпраўляў люк у вагоне, поркаўся ля буфера з гаечным ключом.

— Ну і малыя! Няўрымсцікі гэтыя... Дадумаліся-ж! А потым, глядзі, гуляючы, забаўкамі, такую карысьць робяць. Ну і дзеці пайшлі цяпер! Да ўсяго ім свой нос паткнуць трэба. Ну і ну..

ПЕТРЫК УРАЧЫСТУЕ

— Хто тут Петрык Габрыэльчык?—запытаўся нейкі незнаёмы мужчына, калі дзорныя падыходзілі да платформы.

— Во ён, Петрык!—паказалі дзеці.

— Я Петрык Габрыэльчык,—запытальна паглядзеў той на незнаёмага.

— Я—з АРЗ'а. Прывёз вам клеткі і трусоў пару блакітных венскіх. Вы тэлеграму атрымалі?

— Атрымаў,—ледзь не сказаў „сам прыняў“ Петрык.

Сціхамірыліся дзорныя, з цікаўнасцю пазіралі на незнаёмага, што да Петрыка прыехаў. Разам з ім да вакзала падышлі. Стаялі тут пяць прыгожых, лоўка зробленых клетак. А ў адной з іх пара трусоў.

Аж сэрца заскакала ў Петрыка. Такія-ж былі гэты прыгожыя трусы! Вялікія, ладныя. От пра такіх акурат і марыў ён заўжды, дзе-б дастаць харашуноў такіх—думаў.

— Дык можа вашы сябрукі і перанесці дапамогуць нам?

— А мы ўміг!—з радаснай ахвотай падхапіла дзятва клеткі.

— Асцярожна з трусамі каторая!—занепакоены замітусіўся Петрык.

— Будуць цэлыя, Петрык! Мы-ж асцярожненька.

Падбег Міколка да адной клеткі, да другой—няма дзе і руку прыкласці. Зноў не паспеў Міколка... Пайшоў сумны бачком, на прыезджага дзядзю прыжмурана пазіраючы. Потым нешта надумаўся.

— Дзядзя, а дзядзя!—тузануў ён прыезджага за руку:—Гэта вы ўсім клеткі прывозіць будзеце, хто трусоў гадуе?

— Усім!—сур'ёзна адказаў прыезджы.

— І трусікаў блакітных таксама?!

— І трусікаў...

— Дык і я, дзядзя, трусікаў гадаваць буду. Папрашу ў Петрыка парачку на развод.

— Гадуў, гадуў, хлопчык,—ухвальна адказаў прыезджы.

Міколку ўяўляліся ўжо блакітныя трусікі, якіх прывязуць яму, як наладзіць ён сваю гаспадарку. Не ведаў чым аблашчыць і парадаваць такога харошага дзядзю.

— Дзядзя!—раптам спрытна праказаў Міколка.— А ў нас партызанскі калодзеж будуюцца. Вы бачылі?

— Не,—прыслухаўся ўважней прыезджы.— Не бачыў. А што гэта за калодзеж такі партызанскі?

— А вуны!—паказаў Міколка, давольны што знайшоў чым здзівіць харошага дзядзю.

Дзядзя ўбачыў высокую драўляную вышку.

— Чаму партызанскі?—не разумеў ён.

— А от так, партызанскі,—міла пасміхаўся Міколка.

— Ды што ты, Міколка, усё глупства рознае гаворыш? Не партызанскі, а артэзіянскі!

От гэты Петрык! І заўсёды ён Міколку гумар сапсуе...

Прыезджы дзядзя весела засмяяўся. Цяпер ён зразумеў, які то быў калодзеж: прасвідраваны глыбока ў зямлі.

Засмяліся і ўсе хлопцы. Аканфужаны Міколка хацеў моцна на ўсіх узлавацца, нават з крыўды ледзь не наважыўся заплакаць. Аж тут дайшлі да месца. Забыліся ўсе на Міколку.

— Дзе-ж ты з сваёй гаспадаркай падзенешся цяпер?—ківала галавой Петрыкава маці. — Куды-ж столькі клетак у твой хлевушок? Ая-яй!

Але зусім не так, як заўсёды, казалі гэта маці. Без недавольства. І не кпіла. Бачыў гэта Петрык і весела яму было—зусім ужо ўмацавалася гаспадарка ягоная. Акурат як мамчыны Міцька і Васька.

— Дзе падзенем? А во!—Петрык адчыніў наросхліст дзверы ў хлевушок, што быў побач з трусіным. Стаялі ў ім клеткі Петрыкавы з трусікамі. Аж войкнула маці.

— Калі ты перацягнуў? І хто-ж табе дазволіў? Гэта-ж станцыйная дрывотня. Што-ж ты гэта нарабіў? Аяй-яй...

Не чакала яна такога ад руплівага і гаспадарлівага Петрыка.

— Гэта ўжо не дрывотня, а мой хлевушок на трусоў!—ганарыўся Петрык:—А дрывотня будзе там, дзе мой хлевушок быў.

Не! Не разумела Петрыкава маці...

— Ты, мамка, кінь непакоіцца. Я-ж не дурань які, самавольна не палез сюды. Сам начальнік станцыі абяцаў мне хлевушок гэты. Тады як тэлеграма прышла. Ён-жа разумее, што трусоў трэба канешне гадаваць. І сам у мяне пару возьме. От што.

Толькі галавой ківала маці, слоў ніяк дабраць не магла.

Пазносілі ў хлевушок клеткі, пастаўлялі. Упаўнаважаны АРЗ'а выцяг з кішэні дзве паперкі.

— От вам нарад на кармы трусам,—падаў ён адну паперку Петрыку,—а тут, калі ласка, распішыцеся, што атрымалі трусоў, клеткі і нарад.

Петрык ураз пасур'эзнеў, натапырыліся збліжаныя бровы. Прыклаў Петрык паперу да дзверы хлевушка і як мага раўнейшымі і прыгажэйшымі літарамі выпісаў:

Атрымаў Петрык Габрыэльчык.

Зазіраў з-пад рукі на пісанне Петрыкава Міколка. От-жа і яму распісвацца некалі давядзецца.

МІКОЛКА ЗАДАВОЛЕНЫ

Новая работа знайшлася Петрыку з дзятвой. Штодня, як прыходзяць вагоны пад пагрузку, выпраўляюцца дзорныя на калеі—на агляд. Калі-ні-калі даводзіцца і грузчыкам заўвагу зрабіць, каб грузілі асцярожней, не рассыпалі збожжа. Аднаго разу, як раздажджылася, цэлы гармідар узялі дзорныя: збожжа цягалі грузчыкі па дажджы, намакалі мяхі, вільжэла і зерне. Тут-жа паказалі дзорныя як лёгка і проста можна абараніць збожжа—перакінулі колькі дошак з даха вагона на страху пакгауза, а з надветранага боку мяшкамі завесілі.

— Ну і дзорныя гэтыя!—дзівавалі грузчыкі:—Потым-жа і разумныя. Стары, не звыклы лічыць дзяржаўнае збожжа за сваё, ніколі і не надумаўся-б да такога...

І, абароненыя самі ад дажджу, насілі ўжо ў вагоны сухое, непадмочанае збожжа.

Даведаліся пра дзяцей-няўрымсцікаў і кандуктары з змазчыкамі, што ездзілі праз Рудню. Пільнаваліся, каб няспраўных вагонаў не адчапляць. Змазчыкі перад Рудняй буксы дбайна аглядалі.

— Адчэпіш вагон з недагледжанай буксай, дык праз тых дзорных жэўжыкаў клопату не абярэшся. Што, каб іх цягнікі вадзіць пусціў—от ужо навялі-б парадку пацяняты тыя!

Дні міналі хутка. Не было нават часу на рэчку збегаць. Ды і не так цікава было ўжо на рэчцы. Пахмурная такая стала. Вада пацямнела, халадэчай і чужасцю павявала ад яе. Сібількі недзе пахаваліся, не відаць іх. І берагі не такія раскошныя ўжо.

Пажоўкла, выпетрылася трава, пясочак халодны, колкі. Неба засумавала чагось і хмарнае такое стала. А з хмарын тых часцей і часцей сее спорны дожджык, а часам і зацяты дождж пойдзе.

Надышла неўпрыкмет нечаканая і нежаданая восень. Петрыку восень гэтая прынесла вялікую змену ў жыцці. Вучыўся Петрык ужо чатыры гады ў школе, што была кілометры за два ад станцыі, у невялічкім мястэчку. Петрык акурат сёлета ўвесну скончыў чацвертую групу. А пятай у Руднянскай школе не было. І Петрык на восень мусіў ехаць у Трубін—на вялікую чыгуначную станцыю, дзе была ўжо і сямігодка. Петрыку клопату мала прыпадала з пераезду ў незнаёмае месца. У Трубіне дзед Петрыкаў жыў, стары машыніст, цяпер ужо інвалід. Адпрацаваў сваё Сымон Вікенцевіч, дзед Петрыкаў,

адпачываў, дажываючы веку. Запрашала Петрыкава маці дзеда з бабкай да сябе—спакайней, ды на старасці дагледжанымі быць. Не згадзіліся аднак.— Пакуль ногі носяць мяне і старую маю, дык не хачу каму на шыю цяжарам скідацца,—так казаў дзед,—от, калі сабачая старасць надыйдзе, тады мо' і сам да дачкі папрашуся на печы сядзець, косці парыць. Ды і што ў Рудні той вашай? Дэпо—няма. Гудкоў паравозных нават не пачуеш. Адно, што ў дзень пара цягнікоў якіх праскочыць? Не! Не людскае гэта жыццё...

А бабка дадала:

— Потым хаціна ў нас... Сякая ні якая, ды ёсць. От у сваёй хаце і спакайней неяк. Нікому не замінаючы.

Так казалі старыя. Дзіўна было слухаць іх. Спрачаліся з імі Петрыкавы бацькі, даводзілі. Але не пераборалі ўпартых. Так і кінулі. Хай, маўляў, яшчэ пастарэюць ды разумнейшымі стануць!

А тут акурат Петрыку ў Трубіне вучыцца прыпала. Старыя ажно з гонарам такім казалі:

— А што, хіба і не добра, што ў Трубіне мы? От, унука акурат дагледзім. І нам старым радасць у ціхую хату, і вам, бацькам, за дзіцё спакайней будзе. Не то што ў інтэрнаце якім...

І тут даводзілася паспрачацца з старымі. За інтэрнат. Не за тое, каб Петрыка ў інтэрнаце пакінуць—згаджаліся бацькі, каб у старых жыў на пацеху іхнюю—а за тое, што ганілі інтэрнат той. Але і слухаць старыя не хацелі. Багата пэўна чулі пра даўнейшыя інтэрнаты чыгуначных школ, што толькі

дзяцей псавалі. Новых, цяперашніх яны не бачылі, а як малых дзяцей не мелі—дык пра інтэрнаты і школы не цікавіліся.

З Петрыкам у Трубін вучыцца Сымонка ехаў. Весалей трохі Петрыку было. Усё-ж не адразу ў незнаёмую школу, да незнаёмых дзяцей. Будзе і свой хлопец, з якім чатыры гады ў школу разам бегаў. Хоць будзе Сымонка жыць у інтэрнаце, але бачыцца будуць штодня. І ў Рудню разам у якія выходныя дні ездзіць будуць.

Збіраліся Сымонка з Петрыкам у дарогу. Петрык давёў да парадку сваю гаспадарку. Каторых трусоў можна было на адкорм узяць, каб спажываць потым, Петрык перасадзіў у асобныя клеткі—пад мамчын нагляд. Рэшту падзяліў на дзве часткі. Адну пад Міколчын нагляд, а другую Маньцы.

— Ты, мамка, за імі назірай тут. Каб даглядалі трусоў як след. А то, ведама, малыя, неразумныя...

Міколку вельмі карцела паспрачацца з Петрыкам. Памыляўся-ж той і крыўдзіў дарэмна Міколку. Які-ж ён малы і неразумны, калі ў школу сёлета ўжо выпраўляецца і окцябронкам будзе? Але стрымаў сябе Міколка. Не варта было назаляць Петрыку. Ён у Трубін едзе. Сумна пэўне яму з дому выязджаць, трусоў сваіх пакідаць. А потым... разлуецца яшчэ Петрык гэты, возьме ды трусоў не вылучыць Міколку. Скажа от, што зусім-жа малы Міколка і неразумны вельмі. От і спрачайся тады сколькі хочаш! Не, лепш перапусціць на гэты раз.

— А з ангорскім-жа як трусікам? Што на рукавічкі?—усяго наважыўся запытацца Міколка.

— Я-ж казаў, што табе першыя рукавічкі будуць— зусім не падманьваючы, відаць, казаў Петрык.

Дзе-ж тут з ім спрачацца!..

— Я памятаю, Петрык... А от.. даглядаць хто будзе?

— А гэта ўжо мама. Бо ты-ж не ведаеш як пух вычосваць трэба з яго.

І тут не выпадала спрачацца. Бо Міколка і сапраўды не ведаў як гэта ўсё робіцца.

— Але мы з Манькай дапамагаць маме будзем?— выгаварыў Міколка хоць частачку з таго, што яму так жадалася.

— А як-жа інакш? Вы ёй і тых трусоў будзеце дапамагаць даглядаць. Бо мамцы работы і так хапае.

Міколка зусім заспакоіўся. Выявілася—клопату яму з трусамі хопіць, абы ахвоты. Ён быў дарэшты задаволены.

Шмат хто прышоў выпраўляць Петрыка з Сымонкам у дарогу—і старыя, і малыя. А яны сябе так паважна трымалі. Сур'ёзныя такія былі. Вядома, як вучні другога канцэнтра. Ды не з Руднянскай, а з Трубінскай школы. Дзе вялікая станцыя, сумятлівае і гармідарнае дэпо з безліччу прарэзліва свішчучых паравозаў, дзе вялікая школа, што сёлета будзе ўжо нават не сямігодкай, а васьмігодкай.

Занеслі пакуначкі свае ў вагон Петрык з Сымонкам. Потым вышлі на пляцоўку вагона, каб яшчэ раз зусімі развітацца. Як падышоў Петрык да Міколкі дык той важнецкі так праказаў:

— Ты-ж вучыся, Петрык, добра. І не сваволь вельмі...

А счакаўшы трохі, падбодрываюча дадаў:

— А за трусоў не трывожся, Петрык! Мы іх тут у самы раз дагледзім. І ангорскага таксама.

ЁМКІ ТАБАЧОК—ПАКАШТУЙ, УНУЧАК!

Гадзіны тры або чатыры, якіх давялося ехаць Петрыку з Сымонкам на цягніку, не адыходзілі яны праз увесь час ад акна,—назіралі наўкола. Адкідаў ходам сваім імпэтным цягнік тэлеграфныя слупы, беглі яны—нібы кволя тычкі паўз вокны, зрэдку ахутаныя па самыя драцяныя правады пакручастымі пасмамі дыму, што густа клаўся на зямлю з паравознага дымара. Дым гэты іншы раз так засцілаў, што нічога з-за яго не было відаць. Петрык з Сымонкам аж злавалі тады, пераходзілі на другі бок, да процілеглых вокнаў, адкуль дым ветрам зносіла. Але там няёмка неяк было. Сядзелі пасажыры і заміналі. Петрык і Сымонка пасажырам тым таксама заміналі. І былі тыя недавольныя. Так што назад да свайго акна даводзілася вяртацца.

Часам паравоз даваў кароткі гудок. Тады цягнік праходзіў праз пераезд з зачыненым ля яго шлагбаумам, за якім чакалі вольнага праезду падводы з сенам, саломай, рознай гароднінай. А то грывацеў цягнік па густа аплеценым металічнымі балкамі мосце. І тады Петрык і Сымонка бачылі перад сабой гладкую шыр вялікай плыткай ракі. Куды Руднянскай рэчцы да гэтай! Па рацэ плылі грамозныя плыты, ля берагоў стаялі шырокія барліны. Не паспявалі хлопцы як след прыгледзецца, як рака адыходзіла

ўзад і бліскала адно вузенькай срэбнай пасмачкай. А потым і пасмачка тая знікала. І зноў беглі надакучныя слупы, веерам стракацелі барозны на шырокіх гонях зябліва, мігацелі стрэхі далёкіх вёсак, дзе-ні-дзе—нібы тая вадакачка—узвышалася стромкая сілосная вежа.

— Тут калгас!—казаў Петрык.

Сымонка згодна ківаў галавой. А пабачыўшы які вялікі будынак, казаў ужо да Петрыка:

— А гэта соўгас. Бачыш? Быў, мусіць, калісь панскі маёнтак.

Так неўпрыкмет праходзіў час і была ўжо дарога хлапцоў нашых пры канцы.

Змяркалася. Загрымацеў тут цягнік па стрэлках, закалыхала вагон. Не зменшвае ходу цягнік, грымаціць і грымаціць.

— Ну, і багата-ж калей у Трубіне гэтым!—уражана ківалі галавамі падарожнікі:—Глядзі—усё новыя і новыя калей адыходзяць у бакі. Тут не то што ў нас—пяць калей. Тут якіх сорак пяць!

Між калей на роўнай адлегласці адзін ад аднаго стаялі высокія слупы з электрычнымі ліхтарамі. Ад іх відна было на калейках, як удзень.

— От гэта я разумею!—дзіваваў Петрык:—Тут табе нібы і ночы няма. Рабі спакойна манеўры. А ў нас—вобмацкам!—грэбліва скрывіў вусны Петрык.

— І грузы ахоўваць можна лепш,—дадаў Сымонка,—тут які Шардыка, як-бы не квапіўся, а не вельмі паткнецца.

— Умгу,—мыкнуў Петрык. Уся ўвага яго занята

была безліччу паравозаў, што сноўдалі па калях узад і ўперад, раптам узнікаючы з таямнічай цемры аддаленых калей.

— Глянь, глянь, — гадзіннік дзе! — аж ускрыкнуў Сымонка, паказваючы ўгару.

Глянуў Петрык — на самым версе слупа бліскаў круглы цыферблат велізарнага гадзінніка.

— От гэта дакладнасць работы! — захапляўся зноў Петрык: — Тут табе кандуктар машыніста не абдурыць, не ўтоіць спазнення.

Цягнік не так шалёна ўжо вахтаўся, не так часта грывацеў па стрэлачных пераходах. Пайшоў ужо ён па простаі калеі, павольней, раўней. Асіяная святлом безлічы ліхтароў, узнікла перад вагонамі разгоністая камяніца вакзала. Сцішыў зусім хаду цягнік і непрыкметна спыніўся. Петрык з Сымонкам падаліся з вагона, праз шумны вакзал на пад'езд.

Хутка дайшлі яны да школьнага інтэрната. Добра расказалі ім дарогу, як выпраўляліся хлопцы яшчэ з Рудні. Нават перапытваць на вуліцы не давялося.

ЛЯ інтэрната і развіталіся. Адсюль недалёка ўжо і да дзедавай хаты. Трэба было толькі прайсці два кварталы, а пасля завярнуць за рог. А трэцяя хата па левым баку — дзедава.

Узышоўшы на ганак, Петрык паляпаў не вельмі моцна клямкай. Праз хвіліну ў сенічках рыпнулі дзверы.

— Хто там?

„Бабка“, — падумаў Петрык, учуўшы старэчы жаночы голас.

— Гэта я, Петрык!

— Петрык?! Унучак...

Пад хапатлівай рукой бабкі забразгацела зашчэпка. Праз цёмныя сенечкі ўвайшоў Петрык у асветленую куханьку. Нахінулася над ім бабка з вільготнымі вачмі, дрыжачым голасам кажа:

— Петрык... Які-ж ты вялікі ўжо!..

І ласкава шурпатай рукой водзіць па Петрыкавых валасах.

— Хто гэта там у цябе?—з-за дзвярэй рыплівы пачуўся голас, нехта няроўна шморгае нагамі.

Абапіраючыся на кіёк, вышаў на куханьку дзед.

— Петрык?—пазнае ўнука стары.

„А якія-ж яны старыя ўжо!“—думае Петрык і здароўкаецца з дзедом.

— Ідзі ў хату, галубок... Даўненька-ж ты ў нас быў. Каб спаткаў так дзе—не спазнаў-бы.

Дзед вядзе ўнука ў зальчык. Тут Петрык прыглядаецца да дзеда. Дзед зусім белы. У яго сівая, невялікая і пакамечаная бародка, сівыя, але густыя—волас не выпаў з галавы—валасы. Дзед часта міргае, павекі ў яго ў разрэзах чырвоныя. Твар не-не ды перакошвае сударгава неяк убок. Стараецца дзед прыпільнаваць гэтыя сударгі і маскуе іх жвавымі рукамі. Гаворыць ён расцягнута так, рыпліва.

— Дык вучыцца, унучак?..

Абдумвае дзед, што яшчэ сказаць унуку. Дрыжачай рукой выпягвае з кішэні фігурную, украшаную перламутрам, табакерачку, бярэ з яе драбок табакі, нюхае і задаволена, гучна чыхае. Вочы ў яго ўраз яснеюць, глядзяць вастрэй і жвавей.

— А ну, унучак, пачастую!—звядліва міргае ён

да Петрыка:—Цётка Ганка з Кіева прыслала... Ведаеш цётку Ганку, Петрык?

— Ведаю... Летась у нас была ў Рудні.

— А і праўда!—прыпамінае дзед.—Я і запамятаваў... Дык от яна з Кіева прыслала. Ёо-омкі табачок...—з задавальненнем прыжмурвае вочы дзед:—А ну, нюхні.

Петрыку ніякавата. Ён яшчэ не асвойтаўся ў дзеда з бабкай. Каб не пакрыўдзіць старога, ён асцярожна бярэ нюшок табакі, падносіць да носа і павольна ўцягвае. Дзед з цікаўнасцю ўперыўся на ўнука. З ласкавай пахмылкай на забаўку старога і малога глядзіць бабка. Абодва маўчаць. У пакойчыку так ціха, што аж чутно як з прысвістам дыша стары дзед.

Петрык хап-хап, хапае паветра, чырванее, узнімае трапечучы пальцамі рукі. Дзед выцягваецца з напружанай цікаўнасцю аматара, прагна ўглядаецца ў Петрыкаў твар.

— Ап-апчхі!—на ўсе застаўкі чыхае Петрык. і крэкчучы, нібы з смакам заядлага табаканюхца ківае галавой.

Узрыпвае смехам да край меры задаволены дзед. Ціха смяецца, аж калыхаецца, задаволеная бабка.

— Ну і праўда, ё-омкі!—гаворыць Петрык, а ў самога аж слёзы бягуць з вачэй.

— А не казаў?—дзед, відаць, займеў поўную ўцеху.

— І што-ж я заглядзелася, як на блазнаў тых?—спахопліваецца бабка:—Дзіцё здарожылася, згаладалася, а стары дурань гэты табакай яго, атрутай, частуе...

Дзед з Петрыкам пахмыляюцца, гледзячы як затупала бабка. Нюхнуўшы дзедавай табакі, пасмяяўшыся разам, Петрык зусім ужо асвойтаўся ў старых. От быццам ён увесь час тут разам з імі жыў.

„Дзіўны дзед,—думаў Петрык,—жартаўлівы такі. І хітрун, відаць. А бабка смешная... І добрая, відаць“...

— Пі, Петрык, чаёк!—тым часам завіхалася бабка ля ўнука:—От хлеба табе з масліцам. Цукар бяры. І чаму-ж не паведамлі, што сёння прыедзеш? Я-б з полуднем і табе чаго прыгатавала. Ай-яй, галоднае дзіцё будзе!—зусім занепакоілася бабка.

— Ды не, бабка,—апраўдваўся Петрык,—я-ж папалуднаваўшы выехаў, а якая-ж тут дарога?

Дзед тым часам распытваў пра татку з мамкай, пра Міколку з Манькай. Прыгадаў і на трусоў. Не маўчала і бабка. І завязалася жвавая гутарка. Не раз смяяўся Петрык з жартаў дзедавых. А той, знуздзіўшыся на самоце, рады быў з прыезду ўнука і пацяшаў яго, як толькі мог.

УСКРУТНАЯ

Каб асвойтацца ў школе, Петрыку не шмат часу спатрэбілася. Мала яна чым адрознівалася ад Руднянскай. Той-жа рой дзяціны, вэрхал шумлівы. І з новымі таварышамі пазнаёміўся Петрык хутка. Селі яны з Сымонкам адразу-ж на адной парце, як якое Руднянскае прадстаўніцтва ў Трубіне. Аднак, можна было і не садзіцца разам. Бо ўсе хлопцы і дзяўчаты такія-ж таварыскія, як Сымонка, сябраваць можна з кожным, хто толькі да спадабы і па натуре.

І настаўнікі такія самыя, як Руднянскія, хіба ўсяго толькі, што больш іх было. А так—чулыя, уважныя. І Петрыкавай гаспадаркай трусінай зацікавіліся, распыталі. Пасля пра яе на піонерскім звяне таксама гутарылі. Парашылі пры школе трыятнік наладзіць. Каб толькі Петрык абавязкова дапамог арганізаваць і кіраваць. А загадчык школы абяцаў і сродкаў на абсталяванне гаспадаркі прыстаўрацца.

Адрознівалася Трубінская школа ад Руднянскай тым, што была яна багацейшая на розныя навуковыя дапаможныя прылады. Вельмі дапамагалі яны асвойванню прадметаў, заняткі былі з-за таго значна цікавейшыя. Петрыку вельмі да спадабы быў прыродазнаўчы кабінет. Тут можна было лёгка спазнаць жывёлы і расліны не толькі нашае краіны, а і ўсяго свету.

Але найбольш Петрык узлюбіў геаграфію. Па-шчасціла акурат на настаўніка. Ён так цікаўна выкладаў свой прадмет! Гаворыць пра якія краі, пра насельнікаў гэтых краёў, пра іх заняткі, пра дзяржаўны лад, гаворыць пра горы, лясы і азёры—проста заслухацца можна. Гаворыць настаўнік пра ўсё гэта не коротка і суха—абы дакладна было,—не! Ён да ўсяго знойдзе цікавы прыклад, раскажа пра якія-небудзь незвычайныя прыгоды. І весткі геаграфічныя набываюць вабячую афарбоўку, насычаюцца глыбокім такім зместам. Неўпрыкмет час лекцыі праходзіць. Так жадаецца, каб павольней час цягнуўся, або каб дзве гадзіны на геаграфію прыпадала. Усё, што ні гаворыць настаўнік, лёгка запа-

мінаецца, дома можна нават і не перачытваць падручнік.

Але Петрык перачытвае. Для цікаўнасці. Чытае падручнік, а перад вачмі паўстае ўсё, пра што апавядаў настаўнік. Усё-ўсё, да рэштачкі. От быццам сам Петрык у падарожжы незвычайным якім, па нязведаных і таямнічых краях...

Так і сёння. Падрыхтаваў. Петрык усе лекцыі. Акуратненька склаў кнігі, зірнуў на гадзіннік—часу багата. (Петрык ходзіць у школу на другую змену). Тады Петрык выцягнуў асцярожненька з штабельчыка кніжак падручнік геаграфіі, замілавана пачаў гартаць старонкі. Схопіць вачмі пачатак якога сказу і ў думках самі сабой, як у той кіно-карціне, адзін за адным мігцяць вабныя малюнкi. Петрык захапляецца, пачынае лятуецца. От, здаецца, ён сам вандруе па якіх нязведаных лясных гушчарах. Насустрэча яму трапляюцца зверы-драпежнікі. Петрык порстка кідаецца ў гушчэзныя ліяны, што паапляталі таўшчэзнае і высачэзнае дрэва. Драпежнікі не баць яго, яны толькі насцярожана абнюхаюць паветра. Хоць Петрык і добра ўзброены—у яго шматзарадны вінчэсцер—але сэрца салодка так замірае... Не, не ад страху!—ад чакання чагосьці нязведанага, небяспечнага, калі трэба мужна і трывала бараніць сваё жыццё. Петрык зорка сочыць праз мярэжыва ліянаў, сціскае мацней у цвёрдай і пругкай руцэ вінчэсцер—ён гатовы вока-на-вока стрэцца з нахабным драпежнікам.

Але... Чу!.. Ззаду падазроны шолах. Петрык азіраецца, сударгава адкідаецца ўбок: проста да яго

па каструбаватым суку кольцамі апускаецца агідная жудасная гадзіна. Петрык гатоў ускрыкнуць. Але трываласць і мужнасць перасіляюць. Петрык узнімае вінчэсцёр і...

На кухні штосьці завінела, бразнула. Узлавана бурчыць нешта бабка. Вінавата апраўдваецца рыплівым голасам дзед.

Узвей-ветрам разнесла, развеяла Петрыкавы мары. Уздыхнуўшы, палажыў ён кніжку на палічку. Ого! Як шпарка час прабег. Хутчэй палуднаваць, а то і на лекцыі спазніцца можна. Такі-ж тады сорам будзе! Да таго чарам-начарам вабнай геаграфіі паддацца, каб правароніць лекцыі. Не, у Петрыка гэтага быць не павінна!

Петрык бяжыць на кухню. Бабка, насупіўшы бровы буркае нешта няўцямнае, грукаціць у мыцельніку. Дзед унурывуе голаў у каўнер і, зусім амаль не стукаючы сваім кійком, хуценька падаецца з хаты. У руцэ яго заўважывуе Пятрусь невялічкі кошак, з аплеценай крышкай, замурзаны,—акурат з тых, што бяруць з сабой у дарогу паравознікі.

— Хіба дзед палуднаваць не будзе? Куды гэта ён пайшоў? Гэ, бабка?—недаўмявае Петрык.

— Ускрутная на твайго дзеда ўссела, от што!—ледзь кінула вокам на ўнука старая, ды зноў захапілася ля печы:—З глузду з'ехаў. От яшчэ на галаву маю нахаба, сорам проста да людзей паказацца з-за гэтага вар'ята.

Петрык прыпамінае: „ускрутная“... Гэта-ж неяк, як мама гасцявала ў дзеда, ды прыехала дахаты, тата смяючыся пытаўся:

— Ну, а што, ускрутная часта на свёкра майго ўссядае?

— Бывае... Шкода мне старога...

І адварнулася, хаваючы набегшыя на вочы слязінкі.

Татка змоўчаў, збегла з вуснаў ягоных пахмылка. Пасля сказаў перадумаўшы:

— Яна ўедная чыгунка гэтая. Як гарэлка тая. Не злечышся...

Петрык паспрабаваў было даведацца ў мамы, што гэта за ўскрутная ў дзеда, падобная да гарэлкі, але маці неахвотна так адмахнулася—адчапіся, маўляў. Петрык не стаў назаляць. А потым і забыўся на ўскрутную тую. А тут зноў. Бабка злуе з ускрутнай. Дзед, як пабіты, з хаты пайшоў. Узняў Петрык запытальна вочы на бабку, расчыніў ужо і вусны, каб запытацца. Але бабка папярэдзіла. Самой ёй карцела выказаць каму-небудзь набалелае, заспакоіць сэрца ўсхваляванае.

— Падумаць толькі! На пенсію пайшоў... Гады са тры, як ад паравозаў тых адбіўся—аж не! Не можа прызвычаіцца. Другі сядзеў-бы на печы, ля хаты поркаўся-б, майстэрствам якім заняўся-б. Можа-ж ён рондалі рабіць, самавары лудзіць, прымусы рамантаваць. Дык не! Механік гэтакі заўзяты. Яму на паравозе толькі жыццё, а так, бачыш, ён гіне, нуда яго заядае, думкі непакойныя ціснуць яго...

Бабка гаворыць з яхідным прыціскам, яна выяўна перакрыўляе словы старога свайго, для таго шматзначныя і з болем казаныя, а для яе—нікчэмныя, абурваючыя.

— Сядзіць, нудзіць, а пасля ўскруціцца. Да паравозаў бяжыць, людзям рабіць замінае, сляпіцай у вочы лезе. І як яшчэ цярпліваці ў людзей хапае, не прагоніць-жа ніхто! Сівізму дурнога гэтага, пэўне, паважаючы, шкадуюць. А то, бачыш ты, кавалак хлеба яму дома ў горла не лезе, упоперак колам становіцца. Мілейшая і вабнейшая поліўка якая, у дзяжурцы згатаваная. Дык хапаецца за кошык свой, бульбін пару зачэпіць, сала кавалак і—на табе—пайшоў у дзяжурку, нібы які механік з цягніка. Гэта-ж трэба!—пырхнула зноў злосна старая:—У хаце гатуецца ежа смачная, а яна яму ўоперак горла, колам! Поліўку пайшоў, бурду якую есці. Дурань стары!—ускрыкнула аж бабулька і сціхамірылася, выліўшы вон усё накіпелае, забыўшыся што мо' і не след было перад малым бэсціць гэтак дзеда.

Скончыў акурат палуднаваць Петрык, сабраў кніжкі ды ціхенька, не чапаючы ўсхваляваную бабку, падаўся ў школу.

Шкода было Петрыку дзеда. Абмінулі яго бурклівыя бабчыны словы. Ані каліва знявагі да старога не было.

Праз увесь час лекцый не выпадала з галавы заклапочаная думка пра дзеда:

„Звернецца дахаты, будзе бабка пілаваць старога. Бедны ты, дзедусь мой“...

ЯК ДЗЕД МАШЫНІСТАМ СТАЎ

Быў дзед ужо дома, як прышоў Петрык з школы.

Сядзеў ён ніякавата на ўскрайку ложка, міргалі часта чырвоныя павекі.

Поркалася моўчкі на кухні бабка. Не былі ўжо бровы нажмуранымі, але адчужаная і непрыступная была старая. Не заўважае зусім дзеда—от нібы і няма яго ў хаце.

Петрык падсуседзіўся да старога.

— Дзедусь! Ты вельмі любіш паравозы?

— А што, унучак?—насцярожыўся той.

— Ды так... Яны такія відныя, магутныя. А ты-ж доўга ездзіў на іх!—нібы і нічога сабе, хітруе Петрык.

— Доўга, унучук, ездзіў... Доўга! Гадоў з сорок.

— Ого! Сорок гадоў! Дзедусь, а як ты машыністам стаў? Гэта-ж нялёгка ўсё-ж такі. Машыну трэба ведаць і ўсё такое...

— Нялёгка, Петрык, нялёгка! Цяпер, праўда, зусім гэта ўсё інакш, як гляну я. Аж сэрца радуецца проста. А раней, за маім часам, о-о!.. Не тое, Петручок, было. Як я за машыніста станавіўся, дык жыццё людское ледзь не загубіў.

— Жыццё людское?—аж падскочыў уражаны Петрык.

— Ага, унучак, душагубам ледзьве не стаў.

Шырока расчыненымі вачмі глядзеў на старога Петрык. Няма меры цікаўнасці ягонай.

— А ты раскажы, дзед, як гэта было? Га, дзедусь? Раскажы!

— Расказаць?—стары спотайку зірнуў на жонку.

Тая нічым не выяўляла свайго недавольства. Пасмялеў нібы дзед, казаў з ахвотай ужо.

— Ну, што-ж, давай раскажам. Ведама, даўно гэта было... Я ўжо за памочніка парадкам тады паездзіў. На „Тацянах“ ездзілі тады мы. І практыку немалую, можна сказаць, меў ужо. Але да ўсяго сваім

надумам даходзіў. Бо механік у мяне паганы такі, зусім нягодны быў. Нічога, бывала, не пакажа, не растлумачыць, не любіў ён нават, каб з правага боку на паравоз я ўлазіў. „Для цябе, кажа, з левага боку прыступкі і парэнчы ўладжаны. Лезь там!“ Такі-ж нягодны быў, хай ты затані! Любіў адно толькі, каб ты парэнчы з правага, з яго боку пакулькай абцёр, каб рукі ён хаця, значыць, не забрудзіў...

Дзед задумаўся ад успамінаў, вочы зацягваюцца абалонкай суму, нервова міргнулі чырвоныя павекі.

— Так... Пра што-ж я? пацягнуўся стары за нюшком табакі:—Ага! Дык от, езджу я, да ўсяго сваім надумам даходжу, прыглядаюся, што і як механік мой робіць. Што ўразумею—сюды да памяці. І от адчуваю—змагу кіраваць паравозам. Аж карціць мне стаць за правае, механікава крыло. А не станеш! І не паткніся. Стаць ён там усё сам, бурбонам гэткім, як поп той ля прастола. Падыйдзеш часам, бачком так, глянуць, як зірне ён—хай на цябе паралюш! А то дык проста рукой на месца маё, і зноў-жа моўчкі, пакажа. От-жа, думаю, удача мая гарапашная!

— А ты-б, дзедусь, паскардзіўся каму, начальніку дэпо, ці што,—не сцярпеў Петрык.

Стары ласкава цопае па плячы ўнука.

— Дурненькі, Петушок, ты, бачу я, зусім! Каму-ж было тады скардзіцца? Гэта табе не цяперашні час. Паскардзіўся-б тады на механіка—з паравоза пагналі-б. Без кавалка хлеба астаўся-б...

— Ох, час быў...—не датрывала з маўчанкай сваёй раптам бабка.

Радасна павярнуліся да яе Петрык з дэдам.

— Сядай, бабуся, бліжэй!—падхапіў Петрык і падсунуў крэсла.

Дзед міргнуў весялей і зацяжна нюхнуў табакі.

— Та-ак... Часочак быў... Ну, думаў гэта я спярша—уначы можа засне крамень гэты. Дык не! Ён ні то што ўначы, а ўдзень спаў. Але як той кот. Сядзіць, спіць, сапе, падхртвае, а нагой усё кіў-кіў, як той гадзіннік. Пад'язджаем пад семафор, а ён, не расплюшчваючы вачэй, узнімае павольна так руку да вяроўкі, дае свісток. На стрэлках ужо толькі пра-чухаецца, раскатурхаецца, устане з услончыка. Уначы нават: спіць, а як семафор—на табе, свісток дае. От ведаў профіль шляху! Як ганчак той, нюхам па следу нібы ішоў. А як падап'е часам, дык спіць мацней. Можа і нюх свой траціў. Дык падхопіцца гэта калі-ні-калі, зірне ў акно, па хмызняку, па балотцу пазнае дзе едзем. І зноў усё ладна. А ўначы дык падскочыць, нібы хто гэта яго выцяў, ды адразу нагой па дзверках топкі бразь-бразь! Дзверкі адскочаць, на міг які блісне з топкі святлом, а ён ужо схапіў вокам абрысы дрэў, ці паплаўцу ды зноў спакойна сабе засынае.

— От чорт!—захоплены апавяданнем дзедавым Петрык.

— Ага! І не кажы... Мне дык ажно боязна проста было спярша ездзіць з ім. Ну што, думаю, калі засне, ды скінем мы цягнік дзе пад адхон. Стаю гэта, бывала, ды калачуся проста. Чорт яго ведае, што рабіць. А пасля, праўда, абвыкнуў... Ну, але заўважыў я адну

штуку: любіў мой механік прапусціць шкалікаў колькі. Тады весялейшы ён, ды і спіць мацней. От тут я і надумаўся: а што, калі падпаіць яго, як мае быць, каб заснуў моцна. Узяў неяк я з сабой поўбутэлькі. „Ці не хацелі-б механік,—кажу,—прапусціць шкалік?“ Той гэта моўчкі руку працягвае. Ну, клюнула!—думаю. Я і другім разам узяў. Перапусціў пасля пару разоў, каб не здагадаўся ён чаму гэта я так шчырую. Пасля зноў поўбутэлькі. Тут ён і лагаднейшы да мяне стаў, сее-тое з работы нават паказвае. Але мне паказ той ягоны сабаку на хвост, як той казаў,—я і сам усё ведаю. Мне практыка, от што патрэбна. Ледзь не ўсю пенсію сваю на гарэлку я ўходаваў. Ну, думаю, будзе! Набраў я апошнім разам гарэлкі ад сілы, на-качаў механіка свайго, аж не разбярэш, што ён мармыча і чаго галавой матляе. А мне і сцерпу няма. Карціць, проста бяда. „Калі-ж ты, падла, заснеш?“—думаю.—Не ўстаў-бы ты, д’ябал“. Тым часам і заснуў ён. Я—туп, я—бразь, я—чых. Нічога! Не чуе! А тут і семафор—я ўжо сам свісток даю, не чуе... А на стрэлках я-ак ма-та-нула нас, дык механік мой з ус-лончыка брык вобзем і ляжыць. Ды, ліха на яго, галавой аб край тэндара як гваздануў, дык ці рассек ці што, але—бачу кроў цурочкам па падлозе, а ён нібы і не дыша...

Заміргаў тут дзед, замарыўся ад доўгай гамонкі. Галаву яго тарганула моцна пару разоў. Сударгава пасунуў дзед руку за табакай. Петрык пільна сачыў за кожным рухам старога—хоць ты дапамажы чыхнуць дзеду—хутчэй-бы апавядаў хаця. І спыніўся-ж акурат на такім месцы...

Працёр вочы хустачкай стары, абгладзіў вусы' праяснеліся вочы і казаў ён ужо больш жвава.

— Адцягнуў гэта я механіка свайго на тэндар, паклаў на дровы, каб часам з станцыі не ўбачылі, а сам—за крыло. Стаю гэта сабе чын-чынам, як той найсапраўдны механік. Спакойнасці на сябе напушчаю. А ў душы што робіцца! Пад сэрцам рве... „От, думаю, нарабіў! І чорт-жа наставіў розум на такое“... Прапусцілі нас з ходу. Яно і лепш для „практыкі“ маёй—не ведае ніхто, што з машыністам здарылася. Але... пашкадаваў я скоро, што не спыняючыся паехалі. Як стаяў за левым крылом, дык і профіль шляху і ўсё як сфатаграфаванае ў галаве было. Стаў за правае, чорт яго ведае—зусім другі, незнаёмы профіль.

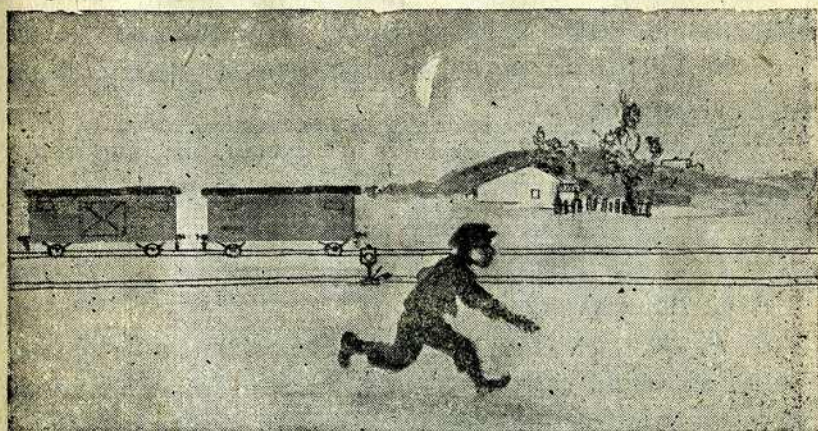
— А я ведаю чаму гэта!—перарваў раптам Петрык:—Бо з левага крыла ты, дзедусь, тую мясцовасць заўжды з аднаго боку бачыў, а з правага—яна з другога боку была...

— От гэта ты лоўка скеміў. А я от, хоць і старэйшы за цябе тады быў, але не прадбачыў такога. Зусім, можна сказаць, і на думку не ўспала... На гэтым і падмануўся... Аж успацеў, памятаю, я. Кручуся—туды, сюды. Тут і дроў падкінь, тут і вады ў кацёл напампуй. Кінешся і да левага акна, каб хоць як арыентоўку натрапіць, а ззаду нерухомае цела ляжыць... От было, Петушок, цуды-бяды. Ніколі на такія махінацыі не пушчайся. Ні цяпер, ні як падрасцеш, Петрык. Усё рабі па праўдзе...

— А я-ж піонер, дзедусь!

— І то праўда... Я ўсё на час цяперашні забы-

ваюся... Ага... Ну, прыкрыў я курткою сваёю механіка, шапку на галаву яму шчыльна насунуў, каб кроў спынілася. Паслухаў—сапе. Ну, думаю, жывы будзе. А тут змрок, ліха на яго, насунуўся. Ды, ведама, увосень—раз і гатова, сцямнела. Профіль што тым дымам заслала. Ну і было!... Шчасце маё, што апошнія перагоны ехалі. Але-ж не спудлаваў я, даставіў

цягнік. А як злазіў з паравоза, з правага ўжо боку, дык калацілася ўва мне ўсё, белыя сігналы за зялёныя выдавалі, а поту на целе як у самы апарысты летні дзень... Ну, а пасля, скоро за тым, я і на экзамен падаўся.

— От як, Петушок, з любові да машыны ў механікі за маім часам вылазілі...—памаўчаўшы дадаў дзед:—Не тое, што цяпер—навучаюць цябе, лагодзяць! Сколькі маладых машыністаў ёсць. А раней не то. Пагібееш, пакуль правае крыло заваюеш...

— Ну, а што з механікам вашым сталася?—хочацца

Петрыку да канца пра гісторыю дзедава душагубства дазнацца.

— З механікам? А проста! Пабег я па хлапцоў у дэпо, мы яго на посцілку ды ў амбулаторыю. „Злазіў, кажу, як прыехаў з паравоза, зачапіўся за нешта, ці паслізнуўся, бразнуўся, ды мусіць аб рэйку“. Так яно і абышлося. Прахварэў ён, праўда, доўга. Пасля прышоў. „Хітры ты, сукін сын Сымон,—кажа,— ведаю цяпер чаму гарэлку насіў мне. Ну, але чорт з табой. Схітрую і я: на добрую пенсію пайду, гады акурат падаспелі“.

— А скажы, дзедусь... Ты от казаў, на „Тацянах“ ездзілі тады. Што гэта за „Тацяны“ такія?

— На „Тацянах“ казаў я?

— Ага, на „Тацянах“...

Дзед пахмыльнуўся.

— А гэта, унучак, паравозы так машыністы называюць, мянушкі такія ім даюць. Розныя ёсць паравозы, адменных сістэм. Кожная сістэма мае сваю адзнаку, ці серыю—літару такую. От былі раней маленькія паравозы серыі „Т“, дык іх „Тацянамі“ жартуючы празвалі. Потым з’явіліся магутнейшыя, „Ов“ да прыкладу, іх „авечкамі“ прадражнілі, цяпер от „Щ“, ходзяць, бачыў? Ну дык от, ім мянушку „шчука“ далі, акурат гэта сістэмы інжынера Шчукіна паравозы. Ёсць пасажырскія паравозы серыі „С“. Іх „Сокаламі“ празываюць. А от, чытаў я, цяпер ёсць звышмагутныя паравозы, савецкія ўжо. Да Трубіна нашага, праўда, не дайшлі яны яшчэ, мала пакуль іх. Скора Луганскі новы завод будзе па тысячы штук з гакам за год іх выпускаць. Дык гэтыя паравозы рабочыя адразу

разумней празвалі. Таварныя маюць серыю „ФД“, у гонар Фелікса Дзержынскага, пасажырскія—„ИС“ у гонар таварыша Сталіна. От яно як цяпер!

— І праўда, разумней! А то авечка, або Тацяна... Смешна!—заліўчата рагатаў Петрык.

— А слухай, дзедусь, чым-жа адменныя ўсе гэтыя паравозы?

— Чым адменныя? Як табе сказаць... І па выгляд, і па якасцях. Багата можна чаго тут сказаць...

Падхапіўся Петрык:

— А ведаеш, дзед, давай калі разам пройдзем пад дэпо? Ты мне і паравозы гэтыя пакажаш і растлумачыш. А то бачыў я „шчукі“ тыя, а што яна за „шчука“ і чаму „Ш“, а не „Ов“—дык хто яе ведае...

— Ну і добра, Петушок. Так яно будзе і цікава і зразумела. Пойдзем хоць і заўтра.

Бабку, што сядзела спакойна і так спагадна да гэтага слухала размову дзедаву з унукам, раптам як падшпіліла чым:

— Зноў ускрутная? Ужо на двух уссядзе? Не зводзь, стары дурань, з тропу малога. Хлопцу галаву зачмуціш паравозамі сваімі. Не дойдзеш парадку пасля з вамі. Лекцыі яшчэ кіне па-людску рыхтаваць.

Петрык занепакоіўся, спехам пачаў улагоджваць бабку:

— Ды не, міленькая бабуся! Я да лекцыі як рыхтаваўся, дык і буду рыхтавацца. Не пашкодзяць мне „авечкі“ ды „шчукі“ тыя. Праўда, дзед?

— Кінь, старая!—адважыўся Сымон Вікенцевіч:— Нікуды мы не з'едзем ад цябе. Ды і на паравоз

нас, малога ды старога, бадай не пусцяць. Пройдзем
ля паравозаў—от і ўсё!

— Табе-б толькі ля паравозаў тых і шлындаць! —
бурчэла ўжо так сабе бабка.

ДЗЕДАЎ КАЧАГАР

Петрык у школу выправіўся на гадзіну раней.
Пайшлі разам з дзедам, каб па дарозе збочыць да
дэпо.

Як павярнулі ад станцыі на калей, нецярпліваць
падшпільвала ажно Петрыка. Увесь час ён пазіраў
у твар дзеду. А дзед спакойна клыпае сабе так—
от, здаецца, дапамог-бы ісці яму, каб хутчэй хаця!

На калейх тлумна. Сноўдаюць манеўровыя пара-
возы (а на іх літары „Ов“—заўважыў Петрык), пе-
растаўляюць вагоны, платформы, цыстэрны. Счап-
ляюць тыя вагоны счэпшчыкі, камандуюць усім скла-
дальшчыкі цягнікоў. Так, вагон за вагонам, ладзяцца
саставы. З-пад дэпо падыходзіць, важна так папырх-
ваючы, відная „шчука“, становіцца на чале саставу.
Узнімаецца крыло семафорнае ўгару, цвірчыць
у дудачку глаўны кандуктар, „шчука“ адгукаецца
гучным гудам і, пыхкаючы ў бакі белымі клубамі
пары, пачынае набіраць ходу. Паляскваюць на сты-
ках рэек вагонныя колы, усё часцей і часцей, гуч-
ней і задзірасцей—і от ужо апошні вагон з падско-
кам мінае Петрыка. Далёка, на кругаглядзе, доўгай
шызай пасмай віецца дым паравозны.

Пайшоў цягнік!

Тут на слупу раптам заверашчаў званочак.

Складальшчык падбег, уторкнуў у адмысловую дзірачку канец провада, вынуў з кішэні тэлефонную трубку, прыклаў да вуха.

— Слухаю, таварыш дыспетчар... Трыста пяты рыхтаваць? Добра... На шаснаццатай калей? Ага! Яна вольная акурат. Арбелі і цыстэрны ў галаву ставіць?.. Ну, вядома...

— А ты ведаеш, Петрык, што гэта за арбелі?— пачуў дзед словы складальшчыка.

— А як-жа! Гэта вялікія вагоны сістэмы Арбеля. Яны не двухвосныя, як звычайныя, а на чатырох восях... Ёх трэба ў галаву цягніка заўжды стаўляць, яны важкія. А лёгкія, звычайныя вагоны—за імі, у хвост.

— Правільна! Ты-ж у мяне эксплуатацыйнік важнецкі, бацькаву работу ведаеш... Я і то запамятаваў зусім.

— Эксплуатацыйнік то эксплуатацыйнік,— нечага засароміўся Петрык,— а от чаму гэта, дзедусь, дыспетчар манеўрамі загадвае?

— Дыспетчар? Праўда, дыспетчар. Гэта ты ў Рудні прывычаіўся, што дыспетчар распарадкуе рухам цягнікоў на ўчастку. А от, бачыш, на вялікіх станцыях ёсць яшчэ манеўравыя дыспетчары. Тут дзяжурны па станцыі загадвае толькі адпраўкай і прыёмам цягнікоў. А работу ўсю з імі на станцыі плануе дыспетчар.

— Бач ты...—бярэ да памяці Петрык новыя веды.—А складальшчык як па тэлефону размаўляе, чуў? От у Рудні не так. Там пагана. Як манеўруе цягнік, дык і стрэлачнік набігаецца, бо складальшчы-

каў-жа і сцэпшыкаў там няма, ды і татку хапае беганіны, крыканіны. „Стаўляй пад пакгауз!“—крычыць. „У тупік давай!“ А тут—дзвыны!—і „слухаю, таварыш дыспетчар“! От гэта дык так...

Да таго захапіўся Петрык назіраннем сумятлівай работы на калях, што не заўважыў як дабрылі яны з дзедам да дэпо.

Дэпо Петрык уяўляў сабе, як вялікі хлеў. Ну, нахштальт таго, як у Руднянскай МТС для трактароў, толькі куды большы, умястоўнейшы. Аж пабачыў іншае. Як прыгледзеўся да дэпо, дык убачыў, што камяніца гэтая мае нейкую адмысловую форму. Два поўкругі злучаны былі простакутным даўгім будынкам. Дэпо абрысамі сваімі вельмі нагадвала літару „З“. Поўкругі гэтыя дзед назваў „веярамі“. У іх казаў ён, рамантуюць паравозы.

На дварэ, пасярэдзіне кожнага веярнага поўкруга выкапана была круглая вялікая яміна. Праз яе праходзіла на жалезнай скрынцы—як той мост акурат—чыгуначная калія. Збудова гэтая называлася паваротным кругам. Узыходзіў на той круг паравоз, у будачцы ля круга ўключалі ток і круг з роўным гудам паварочваўся.

— За маім часам не тое было!—сказаў дзед, гледзячы як паварочвалі паравоз:—Тады не было на кругу электрыкі. Прымацаваны былі да круга дзве таўшчэзныя кроквы і напіналіся ля іх павяртальшычкі. Зімой дык проста згуба для павяртальшычкі была: ледзь не цэлы суботнік збіралі народу, каб павярнуць круг. Ходзяць, упрашаюць дапамагчы. Цьфу, а не работа!

Спыніўся акурат круг. Вукнуў паравоз і пайшоў з круга праз адны з шматлікіх варотаў веера—у стойла. Ад круга і праўда цэлым веерным жмуком разыходзіліся калеі ў стойлы.

На калейх ля дэпо чарадой стаяць паравозы. Адпачываюць ад цягніка да цягніка. Паравозныя брыгады самі спраўляюць сякі-такі дробны рамонт паравозаў. Каб быў рамонт значны, дык конь сталёвы пайшоў-бы ў хлеў—у стойла веера.

Лёганькі дымок віецца з дымароў—машына жыве, дыхае, гатова ўміг скінуць сон, рынуць у дарогу на чале грывотнага цягніка.

Ідучы паўз гэтыя паравозы, пачаў дзед свае тлумачэнні. Расказаў ён унуку пра „шчук“, пра „авечак“. Зганіў нават крыху „шчуку“—хоць мацнейшая яна за „авечку“, але збудавана не зусім удала, таму натурлівая бывае і працаваць на ёй не так лёгка. Паказаў дзед порсткіх, шпаркабегіх „сокалаў“.

— А дзе-ж „Тацяны“?—канешне хацелася ўбачыць Петрыку машыну, на якой пачынаў машыніставаць дзед.

— Няма, Петрык, тут „Тацяны“. Нядэшлыя яны зусім на наш час. Не пад іхнюю сілу шматгрузныя цягнікі. Працуюць дзе на адгаліненнях з невялікім грузаабаротам, а то на манеўрах на меншых за Трубін станцыях. А вуны! Бачыш?

Дзед паказаў на смешны маленечкі паравозік, усяго на трох невялічкіх колах, нават без тэндара. Паравозік задзірыста чучухкаў, цягнучы пад дэпо вялікую, нібы нежывую „шчуку“.

— Бачыў? Гэты яшчэ слабейшы за „Тацяну“.
Гэта—„мяккі знак“, яго „кукушкай“ дражняць.

На контр-будцы ў паравозіка ля нумара і сапраўды пастаўлена была адзнака серыі—Б. Тут акурат як закукуе паравозік, аж Петрык зарагатаў.

— Але-ж праўда „кукушка“! Сапраўдная зязюля.

— А тэндара няма ў яго, бо запас апалу невялікі патрэбны, а вада, бачыш, у „кішэнях“ з бакоў катла. От такі безтэндарны паравоз называецца „паравоз-танк“.

— Сымону Вікенцевічу вітанне!—гукнуў да дзёда нейкі малады паравознік.

— Здароў, Васіль, здароў!

— Каму вы тут пра паравозы гаворыце? Што гэта за курсант такі?

— А гэта ўнук мой, Петрык.

— Аа! Гэта той, з Рудні, што ў „Рэйках“ пра яго пісалі?

— Ён самы!—лагодна глянуў на Петрыка дзед.

Петрык крыху засароміўся. Не ведаў ён, што не аднаго разу прыходзіў дзед пад дэпо з памятным нумарам газеты і выхваляў унука.

— Ну дык здароў, Петрык!—ласкава сказаў незнаёмы яму Васіль:—Вучыся, вучыся! Будзеш інжынерам-цягавіком.

— А што ты думаеш?—падхапіў дзед, нібы жарт у словах Васілёвых пачуўшы:—Цяпер дзецям нашым на любы шлях семафоры паадчыняныя.

— Я-ж і кажу!—сур'ёзна адказаў Васіль.

Дзед супакоіўся.

— Ну, як ездзіцца, Васіль?

— Так яно-б і нічога, Сымон Вікенцевіч. І машына ў мяне дагледжаная, прыбраная. Як лялька ходзіць. Шаную яе, часу не шкадую. І прадаваць потым любя. А от, не шануе часам, чорт яго ведае,—ніякавата скончыў Васіль.

— Што-ж так?—непакойна запытаўся дзед.

— А от, хоць-бы і ўчора сабе. Набіраў ваду з гідраўлічнай калонкі. Пакуль уладзіў састаў—вялікі дужа быў—напакутваўся. А пасля крануў ехаць—на табе! Састаў парваны... І трапіла неяк-жа...

— Парваў, кажаш?—задумаўся дзед і для падмацунку нюхнуў табакі:—Парваў... А скажы па-праўдзе, Васіль, праскочыў ты калонку, а пасля асаджваў?

— Ага! Верна! Пераехаў і асаджваў.

— Ну, дык яно і ясна. Ты лепш не даязджай калонкі, калі яшчэ не прылаўчыўся акурат ляяспыняцца. А пасля падцягвай састаў. Так ніколі адцяжкі вагонаў не будзе і не парвеш. А пераедзеш—ну, тады і праўда клопату нямала будзе...

— Што вы кажаце, Сымон Вікенцевіч? А я-ж думаў-думаў: з чаго-б то яно... От не сказаў-бы ніколі. Ну і дзякуй-жа вам, Сымон Вікенцевіч! Цяпер я ўжо не парву ніколі!—радаваўся Васіль.

Моцна паціскаў ён старому руку, развітваючыся.

— Пайду да дзяжурнага па дэпо. Калі ехаць даведаюся.

— Ну, ну, ідзі!—спагадна казаў стары і дадаў да Петрыка:—Гэта Васіль Дайнека. Як ішоў я на інваліднасць, дык за качагара са мной ездзіў. А цяпер, бач, машыніст уе ўжо. Цяжкавата хлопцу: малады яшчэ, неспрактываваны... А так—лоўкі з яго

машыніст будзе. Галоўнае — машыну любіць ён.
А ўмельства з часам назапасіцца.

Глянуў Петрык следам за Васілём. Хацелася і яму пайсці ў дэпо, паглядзець, што і як там робіцца, але час было ў школу. З жалем уздыхнуўшы, пайшоў Петрык з дэдам ад дэпо.

РУБ ДВАЦЦАЦЬ! СЫР З МАСЛАМ!

„Дзіва, што ўскрутная на дзед аўсядае“ — думалася Петрыку, як крочыў ад дэпо. — Тут столькі цікаўнага ёсць. Пахадзіла-б бабка колькі разоў сюды, дык і на яе мо' „ўскрутная ўссела-б“...

Ад школы павярнуў дзед дадому. У варотах азірнуўся Петрык на дзед, ласкава так глянуў.

„Любы дзедусь“...

Ціха кльпаў кульгавы дзед, абапіраючыся на свой кіёк, цяжка прыпадаючы на правую нагу. Раптам наўздагон яму выбегла з-за рогу чародка дзяцей. Адзін перад адным пачалі яны верашчаць:

— Руб дваццаць!

— Сыр з маслам!

— Руб дваццаць!

— Сыр з маслам!

Прыслухаўся, потым прыгледзеўся Петрык і ўразумеў, чаму так крычыць дзятва: ступаў дзед левай нагой цвёрда і выходзіла нібы адсечана „руб“, падцягваў падгрэбам правую — выходзіць працяглае „дваццаць“. Або „сыр“ і „з маслам“.

Усміхнуўся Петрык з дасціпнай здагадкі хлапцоў.
Але акурат павярнуўся дзед, зірнуў на дзяцей,

не сказаў нічога, ды пайшоў далей схіліўшы галаву. Зашчымела сэрца Петрыкава. Здэкваюцца з знявечанага дзеда бессаромна-назойлівыя хлопцы.

„Бедны дзед“...

Петрык бегам падаўся да хлапцоў. Акурат і яны, здаволіўшыся, павярнулі да школы. Былі яны малыя, неразумныя ветрагоны яшчэ. І без злосці сказаў да іх Петрык.

— Гэта мой дзед. Яму крыўдна было, як вы выкрыўлялі. І мне шкода дзеда. Чым-жа ён вінны, што стары і знявечаны? Хіба дрэнна ён зрабіў, што цягніка ў снегавай замяці не кінуў, а калею суткі цэлыя расчышчаў? Не хацеў пасажыраў памарозіць, ратаваў усё, дык сам ногі адмарозіў, кульгавы стаў... А каб у каторага з вас такі дзед быў і хто пакпіваў так, як вы—што, прыемна было-б вам?

Нічога не казалі на адказ блазны. Моўчкі і ціха пайшлі засаромленыя да школьнага ганка. Пайшоў за імі і Петрык. Быў ён пэўны: больш гэтыя хлопчыкі не будуць дражніць і абражаць беднага дзеда.

Увечары доўга не мог заснуць Петрык. Чуліся ўсё паравозныя гудкі. Ляжаў Петрык у пасцелі, кідаўся з боку на бок. Веразілася...

От за дэпо імчыцца порсткі „сокал“ на чале хуткага цягніка. Ён юрліва, гучным і ўзнёсла-прыгожым голасам вяшчуе аб сваім велічным шпаркім імчанні. А от волат—„шчука“, нязграбны, дзябёлы паравозішча рыкае густым басідлам, аж шыбы дрыжаць (а ўблізе хоць вушы затыкай!), патрабуе вольнай дарогі пад даўгі, тысячатонны таварны састаў. Так і ўяўляецца, як збочвае ўсё з калей, з павагай зір-

каючы на магутнага асілка. Далей, нясмелым і прыглушаным гудам, разважна гэтак і не вельмі дакучна, просіцца манеўровая „авечка“ на суседнюю каляю забраць дзесятак якіх вагонаў для непрыступнай і фанабэрыстай „шчукі“. У голасе яе дрэнна ўтоены сум па ранейшым, па шчасных і блакітных дзяньках, калі была яна самай магутнейшай на калеях сталёвых і выхвалялася бессаромна перад нядэшлымі „Тацянамі“. „Авечку“ гарэзна і задзірыста, на ўсе свае слабыя лёгкія, аж да знясілення—імкнецца перакрычаць „кукушка“. Яму „мяккаму знаку“ гэтаму, хочацца быць такім здаровым, зусім „цвёрдым“, магутным!..

А вось з цемрыва ночы, яснымі пражэктарамі асвятляючы поўзмрочныя калеі, гучна пыхкаючы парай і грымаючы па стрэлках, з пераможным і велічным гудам ідуць два звышмагутных волаты. Петрык сквапна ловіць абрысы іхніх магутных постацяў і на падупаўшым пад чары сну твары яго лунае шчасная пахмылка. Петрык лёгка ўздыхае, павяртаецца на другі бок. Ён спіць ужо моцным сном, стомлены ўражаннімі дня.

Доўга не можа заснуць і стары дзед. Ён, крэкучы і стогнучы, варочаецца на пасцелі. Пэўне і яго трывожаць паравозныя гудкі. І абурана шапоча праз сон бабка:

— Зноў ускрутная ўссядае! От, гора маё...

КРЫЎДА

Кожны дзень, абы не чула бабка, назаляў Петрык:

— Пойдзем, дзед, у дэпо! Мы-ж не заходзілі ў вееры яшчэ, не бачыў я і такарні. Пойдзем, дзедусь...

Дзеду самому цікава было лішняю праходку ў дэпо зрабіць. Апрыкрыла "цалюткімі" днямі дома сядзець. Адно што „Гудок“ пачытаеш, „Рэўкі“ свае раённыя. Але ці надоўга тых газет хапае? Гадзіны на дзве якіх, а пасля хоць ты памірай з нуды.

Скарыўся дзед, выправіўся з унукам у дэпо.

Доўга хадзіў Петрык у вееры ля ўзнятых угору на дамкратах, расхрыбустаных „шчук“ і „авечак“. Лязгалі выкіданыя з катла дымагарныя трубы. Напружваў слых і зрок Петрык, усё хацеў пачуць і пабачыць, тузаў дзед раз-по-раз, распытваў. Цярпліва тлумачыў дзед Петрыку працэс рамонтных работ, праклыпаў праз увесь веер, прывёў у такарню. Доўга глядзеў Петрык тут, як свідраваліся на станках дзіркі ў грубых кавалках жалеза, як кавалкі гэтыя абточваліся на другіх станках, набывалі формы розных паравозных частак. Мерна і роўна гулі станкі, несціханы скрогат поўніў цэх. Уразіла Петрыка, як на вялікім станку паволі круціўся скат паравозных колаў. Паслухмяна і роўна калаўротам павяртаўся скат, а вострыя рэзакі гнал і з абодвух шынаў-бандажоў пакручастую стружку. Бліскаў на здэртых месцах роўны абгладжаны метал, раўнялася ад выбаін паверхня бандажа.

— От гэта табе абточка скатаў!—сказаў дзед.

Але Петрык і сам здагадаўся, што рабілася на станку.

Прайшоўшы ўсе цэхі, трохі інакш разумеў Петрык паравоз, яго часткі, складаны механізм, работу. Цяпер ужо паравоз не здаваўся яму незразумелым склёпкам награмаджанага метала. Але нікольні не

паменшала ў Петрыка павага да гэтай вялікай, дужай машыны.

Назад ішлі зноў праз веер. Тут напаткаўся ім Васіль Дайнека.

— Зноў з экскурсіяй?—як стары знаёмы, вітаўся ён з Петрыкам.

Потым заклапочана звярнуўся да дзед:

— Сымон Вікенцевіч! Вы ўжо даруйце... Ці не паглядзелі-б вы штукі адной? Машына мая ў рамонце, акурат цэнтравы падшыпнік заліваюць. Але нешта не так, думаю я.

Дзед Сымон з ахвотай паклыпаў да станка. Ён такі давольны быў дапамагчы былому свайму Васю-качагару. Пілаваў на станку слесар верхнюю частку падшыпніка. Адставала заліўка з бакоў, сыпаліся ў розныя бакі пласткі бабіту. Паківаў галавой дзед Сымон. Напружна ўзіраўся на яго Дайнека. Раптам стары адхіліў рукой слесара—на падшыпніку выяўна ззяла трэшчына.

— Так і паставіш?—адрыўна кінуў Сымон Вікенцевіч.

— А як-жа?—нібы і нічога, адказаў слесар.

— Ты што, хочаш каб выплавіўся, каб заўтра зноў паравоз на рамонт стаў?

— А гэта ўжо не мая справа! Мне дадзена прыгнаць падшыпнік—я і прыганяю.

— Мазгі ў цябе ці да месца прыгнаны—ускіпеў дзед:—Не бачыш, што на шкоду робіш?

— А твая якая справа?—агрызнуўся злосна слесар:—Шмат вас тут, абібокаў, з мазгамі швэн-

даецца, замінаеце толькі. Пайдзі прэч, пакуль не выкінулі!

Васіль матнуўся да слесара на абарону старога. Петрыку стала неяк няёмка. Крыўдзілі дзеда і няма ведама за што. За тое, што добраму навучае?..

Узрушаны дзед Сымон пачуў сябе нібы за гаспадара машыны. Забыўся і на інваліднасць сваю. Забыўся, што не яму тут камандаваць. От, нібы яго машыне шкоднае хочучь зрабіць. Яго—спрактыкаванага, з вялікім умельствам машыніста—абдурваць?! Ды яшчэ гэтак выслаўляцца!

— Майстар!—ускрыкнуў дзед гучна, моцным і незвычайным для яго, страціўшым старэчую надэшую рыплівасць, голасам:—Майстар! Сюды!

Праз цэх ішоў у сінім камбінезоне паджылы майстравы. З кішэнек камбінезона высоўваліся розныя лінеечкі, цыркулі—адзнакі майстравой годнасці.

— У чым справа?—недаўменна пазіраў ён то на слесара, то на Васіля. Нібы і не бачыў ён дзеда Сымона.

— Я не хачу, каб на мой паравоз ставілі гэтую ламачыну!—цвёрда заявіў Васіль.

— Чаму?—прыжмурыў майстар вочы.

— Таму што падшыпнік гэты заўтра выплавіцца, і машына выйдзе з строю.

— Скуль гэта ты ведаў такіх набраўся?—не раздымаў звужаных павекаў майстар. Пытаўся, хоць добра ведаў і сам з чаго спрэчкі пачаліся, чуў і голас—не Васілёў—што гукаў яго.

— А от, запытайцеся ў Сымона Вікенцевіча, у старога машыніста!—сек Дайнека.

— У Сымона Вікенцевіча? Ён мне не ўказчык,

інвалід гэты. Ён—старонняя для дэпо асоба, якой сюды і хадзіць няма чаго. Я прасіў-бы вас, грамадзянін Вэйс, не ўтыкацца не ў свае справы, калі вы ўжо прышлі сюды. А ты,—павярнуўся ён да слесара,—рабі, што я загадаў!

Порстка павярнуўся і пайшоў прэч майстар. Не адстаў ад яго Васіль, не кідаў спрацацца.

— З'еў?—яхідна кінуў слесар і зноў узяўся за рашпіль.

Дзед Сымон не чуў яго.

— Ах, ты так?.. Гнаць мяне?—аж задыхаючыся сіпеў ён. Твар яго пакрыўся сіняватым колерам. Трэсліся рукі, няпэўна коўзаў па зямлі кіёк.

Узяў за руку дзеда Петрык і спахмурнелы, сумны, павёў з дэпо.

А НЕ МАЯ, ДЗЕД, ПРАЎДА ВЫШЛА?

Высокі мужчына ў доўгай жоўтай скуранцы ўвайшоў у вялікую камяніцу раённага чыгуначнага кіраўніцтва. Порсткім крокам пайшоў ён па лесвіцы на другі паверх, аблягчаючы рухі пругкага свайго цела мерным вахтаннем туга напакаванага партфеля. На жвавым і энергічным голеным твары высокага мужчыны прыкметна вылучаліся смелыя і зыркія вочы. Вочы гэтыя не праміналі нічога, яны заўважалі ўсё наўкольнае. Узышоўшы на другі паверх, мужчына цвёрдаю ўпэўненаю хадою пайшоў па доўгім калідоры, што падзяляў будынак на дзве часткі з радам дзвярэй па абодвух баках. Коротка ківаў ён на пачцівыя вітанні стрэчных, зрэдку на твары мгненна

прабягала ясная ўхмылка і, пэўне да добра знаёмых,
ён адказваў:

— Здароў!

Падышоўшы да дзвярэй з таблічкай

Начальнік палітаддзела Трубінскага раёна

К. В. ГРАМОВІЧ

мужчына смела і шырока расхліснуў дзверы. У пакоі
было пуста. Прышлы нядбала кінуў партфель на гладкі
пісьмовы стол, зняў скуранку і фуражку, прыгладзіў

кучму валасоў. Правёўшы рукой па твары, ён голасна прамовіў:

— Пагаліцца то ўчора пагаліўся, а от ці патраплю сёння ў лазню — алах яго ведае...

Думкі перарваў трывожны званок тэлефона. Мужчына сеў за стол, спакойна нацягнуў навушнікі і сказаў у трубку:

— Слухаю. Я Грамовіч. Дорпалітадзел? Аа... Таварыш начальнік? Добры дзень... Так. Толькі з дэпо. Толькі-толькі дабраўся сюды. Як справы? Ломім. Крышым, можна сказаць, сабатаж... Апошні абураючы факт, дазволіце? Дык от, сёння пад гатовы састаў вагонаў не было паравоза. Вядома, трэба было адмяніць цягнік па віне дэпо. Кіраўнікі дэпо пайшлі на фокус. Халодны паравоз, разумееце — халодны паравоз выцягнулі „кукушкай“ з дэпо на кантрольны пост і паведамілі станцыі, што паравоз пад цягнік гатовы. Аказалася акурат, што ў састаў трэба падкінуць пару вагонаў. Станцыя пра гэта заявіла дзяжурнаму па дэпо. Лепшага яму і чакаць нельга было: той-жа „кукушкай“ адцягнулі халодны паравоз назад у дэпо, а па кнігах запісалі: „паравоз з кантрольнага звернуты з-за негатоўнасці саставу“. Што? Як, як?

Дзверы габінета прыадчыніліся, на парозе з'явілася нясмелая хлапечая постаць. З-пад каўняра курткі выглядаў піонерскі гальштук. У расчыненыя дзверы ўварваўся з калідору тлум — па тэлефону зусім нічога нельга дачуць.

Грамовіч матануў рукой у бок піонера — заходзь! — маўляў.

Піонер увайшоў. За ім паказалася ўсадзістая постаць мужчыны ў куртцы з чыгуначнымі гузікамі.

„Машыніст...—падумаў начальнік палітаддзела,— з малым... Не інакш, як па якіх бытавых пытаннях.. да чаго-ж тут на жывых людзей забыліся“...

Сымон Вікенцевіч—гэта быў ён з Петрыкам—прычыніў дзверы. Начальнік палітаддзела паказаў ім рукой на крэслы, а сам зноў нахіліўся да тэлефона.

— Слухаю, слухаю! Так, так... Якія меры? Сход пасля работы, пагаворым з рабочымі пра гэтую і рад падобных агіднасцей. Дзяжурнага па дэпо—пад суд. Вядома, вядома. Няшчадна біць па ачкаўціральніках. Увечары а каторай гадзіне пазваніць? Ага, добра. Скончана.

Грамовіч зняў трубку, паклаў яе на стол і запытальна павярнуўся да наведнікаў.

— Ну-с? Я слухаю.

— Мы да вас, таварыш начальнік!—нясмела пачаў, устаўшы з крэсла Сымон Вікенцевіч.

— Сядайце. Кажыце седзячы,—сказаў начальнік палітаддзела.

Ад увагі начальнікавае дзеду Сымону ўраз лягчэй стала, пачаў ён казаць жвавей, захапіўся, гаварыў на ўвесь голас, абурана, усхвалёвана.

Уважліва слухаў начальнік палітаддзела, зрэдку кпліва пасміхаючыся.

— Так, так... Гэтага можна было чакаць. Там наогул, у дэпо, даходзяць да неймаверных брыдот. Не лечаць, а калечаць паравозы. Добра... Як вас зваць?

— Вэйс.

— Па імя і па бацьку?

— Сымон Вікенцевіч.

— Дык, от Сымон Вікенцевіч! Палітадзел прыме належныя захады. Дзякую, што наведалі. І яшчэ: буду прасіць вас, калі маеце час і ахвоту—часцей наведвайцеся ў дэпо. Вы стары паравознік, маеце багаты вопыт у рабоце. Нам карысны такія людзі, мы даражымся імі. Я папярэджу—ніхто больш і не наважыцца рабіць такія выбрыкі, як зрабіў майстар. Не наважыцца і ён сам. Хадзіце смела, кажыце, калі спатрэбіцца, што вас упаўнаважыў палітадзел. Назірайце за якасцю работы. Удзячны вам будзе і палітадзел, і рабочыя дэпо. Дык дамоўлена? Ну от і добра.

Моцна паціснуў начальнік палітадзела руку Сымону Вікенцевічу. Выходзіў той з габінета акрыяны, падбадзёраны.

Начальнік палітадзела ўзяў аловак і запісаў у настольным блок-ноце: „Вэйс Сымон Вікенцевіч. Інвалід. Памеркаваць—інспекцыя якасці з старых паравознікаў“. Узняў ад блок-нота аловак, падумаў, дапісаў: „адрас?—даведацца“.

Ведучы дзеда па лесвіцы з другога паверху, захлапаючыся тараторыў Петрык:

— А не казаў я? А не мая праўда вышла? Палітадзел, дзедусь, ого! Ён усіх бюракратаў прышпіліць. Нездарма сказана, што палітадзел—пільнае вока партыі на транспарце. Палітадзел не дапусціць, каб шкодзілі паравозам, каб заміналі рабоце. Я-ж казаў, што трэба ісці ў палітадзел...

— От „казаў, казаў“...—бубніў дзед:—Я і сам-жа ведаю, што пільнае вока і што нездарма партыя

палітадзелы стварыла. Здаецца, не адзін ты газеты чытаеш... Але дзе ты бачыў? Ніяк я з парадкамі новымі не асвойтаюся. А яно, выходзіць, праўду-такі знойдзеш...

— А ты, дзед, не буркай!—зверху, як дарослы, на малога, настаўляльна казаў Петрык:—Гэта мала, што ў дэпо нам хадзіць можна. У нас там і работа ёсць.

Дзед настаражыўся.

— А пра Дайнеку, дзед, забыўся? Сам-жа казаў, што неспрактыкаваны яшчэ ён. А не было з табой гэтага? Лёгка было на машыніста навучыцца? Дык от трэба і Дайнеку пасабіць, хадзіць да машыны яго часцей, навучаць...

Дзед глыбокадумна зірнуў на ўнука. Аж прыпыніўся ўражаны.

— А што... А што ты думаеш? Яно-б і не дрэнна, было... І хлопец ён варты. Ты, унучак, зноў-такі разумнае надумаў.

— Дык згода? Ну от, будзеш ты цяпер, дзедусь, самым найсапраўдным шэфам над Дайнекам. І ўмельства сваё перакажаш, каб стаў і ён спрактыкаваным.

Дзед пачаў зноў нешта бубніць пад нос, але Петрык ужо не перапыняў яго, ішоў побач і лагодна пахмыляўся.

ДЗЕД ХІТРУЕ

Калі шэфы сабраліся на праходку ў дэпо, дзед Сымон таямніча падаў Петрыку рашпіль і невялікую зграбную пілачку.

— На, захавай як след.

— А навошта, дзед, яны нам?

— От пабачыш пасля...

Так і не сказаў нічога дзед, хоць дарогаю і намагаўся перахітраваць яго Петрык.

Першы раз прыгледзеўся як след Петрык да Дайнекавай „шчукі“. Не хлусіў Васіль. Як лялька была машына, акуратная, чыстая да бляску—і кацёл, і ўсе часткі механізма. А на выгінастых грудзях у яе была прымацавана бліскучая мядзяная зорка. Уладзіў яе тут Васіль, каб упрыгожыць і адрозніць сваю машыну ад іншых машын дэпо.

Пахаджаў Сымон Вікенцевіч ля паравоза, пільна прыглядаўся да ўсіх частак.

— Ты машыну добра аглядаў, Васіль?

— А як-жа! Аглядаў.

— Спраўная?

— Спраўная.

— Глядзі, брат, у мяне! А цяпер вот што...
Петрык! Пілачка ёсць?

— Тут усё, у кішэні.

— Ну, то пойдзем!

Дзед Сымон, крэкчучы, палез у паравозную будку. Васіль падтрымаў яго пад пахі. Узбраўся на паравоз і Петрык. Дзед не бавіўся ў будцы, выбраўся праз вузенькія дзверцы на пляцоўку да катла. Пайшлі за ім і Петрык з Васілём.

— Лезь!—паказаў дзед Петрыку на верх будкі:— Туды да свістка...

Васіль з цікаўнасцю глядзеў—што-то будзе? Пасля здагадаўся:

— Сымон Вікенцевіч! Свісток-жа спраўны зусім!

— Спраўны, гаворыш?

— Факт, што спраўны!

— А ну, свісні! Беражыся, Петрык!

Петрык падаўся крыху ў бок. Васіль зайшоў у будку і таргануў падважнік свістка. Адрыўны гудок зліўся ў адзін тон з гудкамі сноўдаўшых пад цягнікі і з-пад цягнікоў „шчук“. Ад гэтага гуду, гучнага і басавітага, Петрык зморшчыўся, пасля весела, як з забаўкі, зарагатаў.

— Гудзіць?—пытаўся дзед.

— Гудзіць-жа!—адказаў недаўменна Васіль.

— І я ведаю, што гудзіць!—усміхнуўся дзед і па-чаў тлумачыць Петрыку, што трэба рабіць з свістком.

Абхапіў Петрык свісток мядзяны—ледзьве ў рукі яго возьмеш, а такім-жа невялічкім знізу, з зямлі ён выдае!

— Я-б мо' сам, Сымон Вікенцевіч?—усё яшчэ недаўменна глядзеў Васіль на старога.

62 — Хай хлопец здаволіцца!—міргнуў дзед:—Пілуеш, Петрык?

— Пілую...

— Зубчыкам?

— Ёсць і зубчык...

— А ну, адкасніся... Васіль, гудані там!

Васіль зноў таргануў падважнік. Адменна так, прыгажэй за другіх, гуў гудок. У старога з пахмылкі збегліся да вачэй раўчачкі зморшчынак. Задорліва зірнуў ён на Петрыка, потым на Васіля.

— Гудзе!—ураз сказалі тыя.

— Але не так, як іншыя?

— Зусім не так! Прыгажэй нават.

— От тота-ж!—з задаваленнем згадзіўся стары:—
А для чаго от планку пілавалі, для чаго гуд змя-
нялі, га?

— Прыгажэй так...—зноў разам адказалі Васіль
з Петрыкам.

— Ну і дурні абодва!..—ласкава пакпіў дзед:—
Для таго змянілі гудок, каб сядзеў я дома, чуў яго і ка-
заў пасля: „Ага, Васіль прыехаў! Пойдзем, Петрык, да
падшэфнага, зірнем, як ён машыну даглядае, папытаемся
як ездзіць, сколькі вугалю перапаліў, дзе цягнікі па-
рваў“. Скемілі?— пераможна глядзеў дзед Сымон на су-
бяседнікаў як на якіх неразумных падшыванцаў.

— От, цяпер то скемілі!

— Ну і дзед!

— От, гэты Сымон Вікенцевіч! Надумае-ж такога...

Стары злазіць з паравоза, абходзіць яго наўкола,
уважна прыглядаецца да механізмаў.

— А от колы ў цябе, Васіль, не таго...

— Канцікі?—непакойліва перапытвае Дайнека.

— Ага, канцікі... Цмяныя... Фасон не той.

— Праўда, Сымон Вікенцевіч, фасон губляецца.
Але хіба я не фарбую? Фарбую! Але што вы зробіце, калі
от не трымаецца бель гэтая доўга, траціцца скора...

— А ты ведаеш што?—таямніча кажа стары:—
Вазьмі сухога цэменту і так па канту, па канту...

— Ага!... От як?—у тон дзеду гаворыць Васіль.

Ходзіць за імі Петрык, прыслухоўваецца, пры-
глядаецца.

— Петрык! Гэта ты?—цпае хтосьці Петрыка на
плячы.

— Я,—павяртаецца Петрыкі ўскрыквае:—Таварыш Кукліцкі!..

— Што ты тут робіш?

— Вучуся.

— Не, тут, ля паравоза?

— А гэта дзед шэфам тут. І я з ім разам...

— Які дзед?

— А вунь—дзед мой, інвалід.

— Інвалід?—перапытвае таварыш Кукліцкі.

— Ага, інвалід. Машыністам раней быў.

— От як... Цікава. Дык вы шэфы, га?

— Шэфы...

— Ну, пайшлі, Петрыкі!—гукае дзед:—Час і ў школу.

— Ты заходзь да нас, Петрыкі!—гаворыць на адыходзе Кукліцкі.

— Я і сам збіраўся. Цікава мне...

— Ну, от і добра. Заходзь!

— А куды гэта ісці?

— А вунь, ганак з калонкамі бачыш? От туды акурат.

— Ага... Дык я заскочу калі да вас.

— Ну, ну... Прыходзь!

МАЛАНКА

Дайнека быў сёння ў паездцы; у дэпо Петрыку з дзедам не трэба было ісці. Пайшоў Петрык у будынак, што ганак быў з калонкамі.

Спаткалі Петрыка тут вельмі ветліва.

— А! Маё шанаванне, таварыш Габрыэльчык!—жартаваў таварыш Кукліцкі.

Узнялі галовы ад паперак і астатнія, хто быў у пакоі, усміхнуліся.

— Гэта завадатар той твой? Петрык?

— Ён самы.

— Ну, дык здароў, Петрык!

— Госцем будзеш!

— Заходзь, завадатар!

Абступілі ўсе Петрыка, прыглядаюцца.

— Маленькі ты, Петрык, аднак...—нібы расчаравана праказаў адзін.

— Малы ды ўдалы!—засмяяўся другі.

Петрык азіраўся па баках.

— А газета-ж дзе робіцца?—адразу да справы прыступіў ён.

— Які-ж ты спрытны! Газета, браток, не тут робіцца. Ці то—робіцца яна і тут, матэрыял праглядаецца, выпраўляецца, перапісваецца, а потым у друкарню яго адносяць. Там ужо і газета друкуецца.

Петрык гатоў быў расчараванца.

— А зараз мы і ў друкарню з табой сходзім,—падбядрыў яго Кукліцкі,—„маланка“ гатова ўжо?—павярнуўся ён да старэйшага, што менш за ўсіх быў вясёлы—пэўне сам рэдактар.

— На! Можна друкаваць,—падаў той аркуш паперы.

— Ну, от і добра акурат. Пойдзем, Петрык!

Петрык ураз і да дзвярэй падаўся.

— Дык ты-ж заходзь яшчэ, Петрык!—наўздагон гукнулі яму.

— Зайду!—адказаў Петрык:—Мне і тут цікава паглядзець будзе.

Ён-бы можа і цяпер астаўся ў рэдакцыі, але не хацелася адстаць і ад знаёмага яму таварыша Кукліцкага, што пра трусой яго калісь у газеце пісаў.

У друкарні і праўда значна цікавей было. Стаялі тут наборшчыкі ля высокіх спадзістых сталоў з пляскаватымі скрынкамі. А ў скрынках тых багата гняздзечкаў. У гняздзечках—дробныя металічныя палачкі, на канцах палачак пукатыя літары. У кожным гняздзечку—асобныя літары. Наборшчык браў з скрыні— „касы“—літары тыя і хутка-хутка складаў адна да адной у бліскучую формачку—„вярстатку“. З літараў складаліся радкі, з радкоў цэлыя слупкі набору.

Акурат адзін наборшчык скончыў набіраць з рукапісу, абвязаў слупок набору шпагатам, змазаў фарбай з мяккага валіка. На набор потым паклаў кавалак паперы і пракаціў сповверху цяжкім валікам. Як знялі паперу—на ёй было аддрукавана якраз усё, што набраў наборшчык. Таварыш Кукліцкі ўзяў гэты адбітак, сеў за столік і пачаў стаўляць нейкія закаручкі наборы і збоку на чыстым краі паперы.

— А гэта навошта?—здзівіўся Петрык.

— Гэта—карэктура. У наборы могуць памылкі быць. Ёх трэба выправіць.

„Відаць, усё гэта не так лёгка і проста“,—падумаў Петрык. — Ё кніжкі таксама робяцца?—запытаўся ён.

— Таксама. Што кніжкі, што газеты—усё адно.

— Бач ты...

Наборшчык узяў адбітак і, глядзячы на закаручкі, шылам падчэпліваў і выцягваў з набору непатрэбныя памылкова пастаўленыя літары, ставіў замест іх

другія. А калі выправіў, раздзяліў набор на два роўныя слупкі і паміж іх уціснуў тонкую лінеечку. Потым прыклаў зверху нешта набранае вялікімі грубымі літарамі і зноў закруціў шпагатам.

— От, „маланка“ і завярстана!—сказаў Петрыку Кукліцкі.

Набор спуцілі на металёвую гладкую дошку ў машыне, сціснулі ў рамцы, падкруцілі ключом.

„Як у класных вагонах ключ“—параўнаў у думках Петрык.

— Ну, от і заключылі... Нам трыста штук,—казаў Кукліцкі да машыніста.

Той матнуў галавой, пакруціў ручку выключальніка, загуў перасцярагаюча маторчык, таргануў пас, закруцілася кола машыны. Дошка з наборам, уладжаная на невялічкіх колах, што соўгаліся па гладкіх вузенькіх рэйках, падалася хутка ў нутро машыны. Па наборы крутануў валік з фарбай, пасля другі з паперай. Дошка з наборам падалася назад, а з другога канца машыны выкінулася гатовая надрукаваная „маланка“. Яе падхапіў Кукліцкі, яшчэ раз уважліва перачытаў для пэўнасці. А пасля аддаў Петрыку. Была гэта маленькая газецінка з звычайным, толькі паменшаным, загатоўкам—„Рэйкі гудуць“, а побач—„маланка“, падкрэсленае рыскай падобнай да зігзага сапраўднай маланкі.

Пісалася ў „маланцы“, што дэпо да зімы дрэнна падрыхтавана, не ацэплены цэхі і паравозы.

— Правільна!—ухваліў газетку Петрык:—от і Дайнека, дзедаў падшэфны, скардзіўся, што дзверцы на

паравозе лямцам не абабіты, вецер прадувае. Хоць танцуў з холаду. А ўжо і зіма скора.

Прыгледзеўся Петрык да руху друкарскае машыны. Было ўсё ў ёй звонку, не то што ў паравозе, тут ураз можна было скеміць як яна пабудавана і як працуе. Было гэта цікава. Але Петрык усё-ж падумаў:

„Паравоз куды складанейшы. І магутнейшы. Гэ-такі асілак! Не, на паравозе машыністам быць цікавей, чым ля такое шморгаўкі“...

Пакуль Петрык прыглядаўся да машыны, ды разважаў, аддрукавала яна ўсе „маланкі“. Падхапіў іх Кукліцкі, набраў на паперку клею.

— Ну, пойдзем, Петрык!—сказаў ён.

— Чаму гэтая газета называецца маланкай? І чаму яна на адзін бок усяго надрукавана?—засыпаў пытаньнямі Петрык.

— Таму маланка, што выходзіць яна часта, праз гадзіну, паўтары. І меры па ёй хутка прымаюцца, як маланкай усёроўна. От ты з дзедам сваім дапамагаеш дэпо, і мы таксама друкаваным словам, гострым і трапным, дапамагаем. Разумееш?

— Дзіва што разумею!

— А на адзін бок друкуецца таму, што расклеіваем мы яе на сценах, на паравозах, па платах.

— Дык вы ўсе трыста штук самі і клеіць будзеце?

— Ну, а як-жа? От пайду зараз і—раз-раз-раз...

— А ведаецце?—хутка надумаўся Петрык:—Дайце мне з палову, я пайду пад дэпо, наклею па дарозе і ў самім дэпо. Я быў там і ведаю дарогу ва ўсе цэхі. А часу ў мяне да школы яшчэ хапае.

— Праўду кажаш, Петрык!—ухваліў Кукліцкі і

перадаў Петрыку частку „маланак“ і кавалак паперы з клеєм.

— Я і заўтра прыду!—крыкнуў, Петрык ужо трохі

адышоўшы:—і Сымонку прывяду. Разам будзем клеіць. Добра?

— Добра, завадатар!—весела гукнуў Кукліцкі на адказ.

Петрык выканаў абяцанае. Назаўтра ён прывёў з сабой Сымонку і яшчэ трох піонераў. Паглядзелі

хлопцы, як робіцца газета і падаліся з „маланкамі ў дэпо, майстэрні. Потым часта ў вольныя часіны па чарзе прыбягалі яны па „маланкі“. Цікава і прыемна было з лістоўкамі прыбегчы ў цэх і пачуць спагаднае і нецярплівае:

— Маланка бліскае!

— А ну, хлопчыкі, дайце сюды...

— Каго там сёння ўдарыла маланкай?

Хлопцам занятна і весела. А рэдакцыі—вялікая падмога.

— Толькі глядзіце, хлопчыкі,—папярэджаў Петрыкаву брыгаду Кукліцкі,—каб не шкодзіла гэта зняткам. Каб лекцыі рыхтавалі як след.

— Вядома... Мы-ж ведаем! От зараз расклеім „маланку“ і—гайда лекцыі рыхтаваць!

НЕЧАКАНЫ ГОСЦЬ

Як ветрам унесла Петрыка ў хату—спяшаўся з навіной да дзеда: абсталёўваўся ўрэшце ў школе трусятнік. І пад ягоным, Петрыкавым, загадам.

Бразнуў дзвярыма, ускочыў у кухню.

— Ммяў!—не сваім голасам вяўкнула кошка—Петрык прыціснуў чаравіком ёй лапу.

— Не хадзі босая!—як яно і нічога, выгаварыў да кошкі Петрык.

— А хто там абуты ходзіць?—пачуўся раптам з зальчыка чыйсьці гучны незнаёмы, а—здаецца—трохі такі і знаёмы голас.

Петрык сцішыўся. Як тым ветрам, што ў хату Петрыка ўнесла, і ўціхамірыла яго.

Дзвынкліва, чулася, бразгалі лыжачкі.

„Чай п'юць... Каго-ж то да старых прынесла?“...

Ціхенька прыадчыніў дзверы Петрык і асцярожна, цікуючы, прасунуў галаву. Але Петрыка заўважылі.

— А ну, заходзь, хлопча! Цябе Петрыкам, здаецца, клічуць?

От цяпер Петрык, як убачыў госьця, дык і голас яго ўраз спазнаў: быў госьцем у дзеда Сымона сам таварыш Грамовіч. Прыспеў акурат да вечаровага чаю. Сядзеў Сымон Вікенцевіч наўпроці госьця, урачысты такі, узбуджаны. Бабка, дык тая зусім не ведала, што рабіць. То чаю сербане, то падскочыць, цукар госьцю падсоўвае.

— Ну, дык як, Петрык, справы ў школе? Раскажы, як ты кулака з-пад вагона выцягнуў, га?—аж не даваў дыхнуць Петрыку з роспытамі сваімі госьць.

От гэты дзед! Зноў вытыркнуўся пэўне, не сцярпеў, павыхваляўся. Апавядай тут цяпер, выстаўляйся, нібы герой ты які. Ну і спаймалі кулака, ну і прэмію за трусой далі. Дык хіба другі хто, які піонер гэтага не зробіць?

Але давялося такі Петрыку апавядаць, бо не вінен-жа начальнік палітаддзела, што дзед у Петрыка такі ўскрутны, хвастун.

— Так, так... Малайчына, Петрык. Можаш ганарыцца, Сымон Вікенцевіч, унукам!

Ну і таварыш Грамовіч! А дзед, дзед! Нібы і падрос. Бач, бараду сваю куртатую пагладжвае. А як жа... І табакі нюхнуць трэба. На яе дык ніколі не забываецца. Бяда з дзедам гэтым...

Узяў свой партфель таварыш Грамовіч і звярнуўся да Петрыка:

— Піць чай будзеш?

— Пі, Петрык, я наліла вунь,—паказала бабка.

— От і добра. Пакаштуй майго пячэння!—выцяг гасць з партфеля пачак.

Бабка здзіўлена зірнула на гасця. А самой думалася:

„От якое начальства пайшло цяпер... Ці-ж бачыў свет калі, каб такі начальнік вялікі ў гасці прыходзіў? Да старога майго, да інваліда нядэшлага прышоў! Ну, каб да машыніста, дык той-жа працуе, патрэбны на рабоце. А Сымон—ён-жа адпрацаваў сваё. От гэта начальнік! Ды і на малога не забыўся. Не іначай як на яго думуючы і пячэння гэтага купляў“...

Бабка неўпрыкмет для самой уздыхнула. Нешта ласкатала ў грудзях, вочы нібы чым зацярушыліся, здрадліва міргнулі. А гасць да яе акурат гаворыць:

— Дык вы хаткай сваёй давольны значыцца? Уласную на старасць агоралі? Гэта нядрэнна. Маленькая хатка, але і сямейка ў вас невялікая...

Пахаджвае гасць, аглядае кватэру.

— Нішто, нішто... Жыць можна. А як, цёплая хатка?

— Нельга ганіць, праўду сказаўшы,—абыходліва, забыўшыся на нясмеласць, адказвала бабка:—Але от стары мой дроў не прыдбаў яшчэ. Казала ўжо яму, бабоніла, дык—не, нібы і зіму для яго сёлета скасуюць!

Бабка пачынала ўжо ўсходзіцца. Сымон Вікенце-

віч няёмка сябе пачуў, ваўтузнуўся, схапіўся за табаку. Петрык напружыўся, думаў:

„Як бабку гэтую ўціхамірыць? А то ўсходаецца, пойдзе і пойдзе бурчэць, не спыніш яе пасля“...

Сорамна аж неяк пры госцю. А той сціху так пахмыльнуўся, дзеда Сымона бароніць:

— Ну, Сымон Вікенцевіч пэўне ў падман зіме не дасца, прыстараецца дроў...

— Ну, а як-жа? Ведама, — падхапіўся, рады з слова за яго замоўленага, дзед, — на ўсё свой час. Ё няма чаго скардзіцца табе, старая! — звярнуўся ён да бабкі.

Зірнула тая на яго зняважліва, рукой нават махнула.

— Акурат мне бегаць на пільню па аполкі давядзецца!

Ё зноў госць выручыў дзеда, на другое павярнуў:

— Дык мы значыць, Сымон Вікенцевіч, дамовіліся наконт нагляду за якасцю? Ё каб вы іншых старэйшых і вопытных да гурту сабралі? Ну, і добра. Добра. А калі што якое, дык вы цяпер дарогу да мяне знойдзеце? — усміхнуўся госць і пачубіў ласкава Петрыка: — Ах ты, завадатар! Лоўкі ты, Петрык, хлопчына...

З гэтай пахвалы ўнуку ўкрасіліся пахмылкамі твары дзеда і бабкі. Бабка із галавы выпусціла сваё бурклівае злаванне. Як і дзед, ветліва і хвалюючыся развіталася з нечаканым і такім паважаным госцем.

БАБКА Выхваляецца

— Набегаўся, Петрык? — спаткаў дзед унука.

Прыбег той акурат з чарговай сваёй разноскі „маланак“.

— Лоўка, дзедусь, нагуляўся. Аж замарыўся!

— От гэта і пагана, што замарыўся,—расчараваўся дзед:—А я толькі хацеў работку адну табе даць.

— А якую?

— Ды от пачытаць трохі з кнігі гэтай пра паравоз. Заўтра Васілёва машына на рамонт сякі-такі стане, будуць акурат брыгады вольныя, дык наладзім гутарку пра паравую машыну. З практыкі я багата ведаю, але тут і без тэорыі не абыйдзешся. Хацеў пачытаць я, аж кніга старая, пацёртая, літараў не дабачу. Ну, але калі замарыўся, то...

— Ды не, дзедусь, я бегаць стаміўся, а чытаць—уга! Давайце толькі...

Петрык бярэ кніжку, голасна чытае. Але мала чаго і разумее. Не чытаўшы спачатку, дык пасярэдзіне не ўсё і скеміш.

Зрэдку дзед перапыняе Петрыка, загадвае перачытаць яшчэ раз.

— Ага! Так, так... Ну, далей!

Так чыталі з якую гадзіну.

— Кінь, Петрык!—перарваў раптам дзед:—Чуеш?

Петрык прыслухаўся. З-пад дэпо чуцен быў адменны гуд Васілёвай машыны.

— Дайнека прыехаў!

— Тота-ж... Дык я схаджу пад дэпо, пагляджу як у стойла стане, дамоўлюся на заўтрае.

— І я, дзед.

— Ты-ж стаміўся.

— О! Калі то было?

Дзед разважае. Потым хітруе:

— Толькі скоч раней за мяне на двор, каб бабка не бачыла, а то дасць яна перцу нам!

Як ні хітравалі дзед Сымон з Петрыкам, але не схавацца было ад бабкі. Застукаеў дзед кійком сваім, а старая ўжо глянула ў зальчык—няма Петрыка.

„Ускруціліся ўжо абодва“—напускала на сябе злосць у думках старая. Але не давялося як след разлавацца, не хапіла часу. Забразгаеў нехта моцна так і напорыста ў дзверы, нібы жывых людзей у хаце няма і не пачуе ніхто.

— Каго прынесла там?—знайшла выйсце для злоснасці бабка.

— Тут механік Вэйс пражывае?—незнаёмы зусім голас пытаўся з-за дзвярэй.

— Тут! Чаго грукаціш, як з п'янага розуму?

Не зварачаў увагі той на злоснасць бабчыну, не ўступаў у спрэчку, казаў сваё далей.

— Ну, дык выходзьце, хто там... Дровы прымайце!

— Якія дровы?—расчыніла хуценька дзверы бабка.

Ля ганка стаялі дзве падводы дроў, метраў з тры было іх так.

— Якія, якія!—перадражніў нязлосна падводчык:—Бярозавыя. Палітадзел загадаў даставіць, от і даставілі. Вэйсам дзеда твайго, бабка, гукаць? Інвалід ён? Ну, дык правільна патрапілі. Куды выкладаць?

Ашаломілася проста бабка.

— А, бацюхны!.. Трэба-ж такое? У жысць не спадзявалася...—мармытала яна, дрыжачымі рукамі адчыняючы дрывотнік.

— Не чакала, бабка?—лагодна перапытваў падводчык:—Такіх дзялоў палітадзел гэты самы нарабіў, што ўсім наўздзіў. Не адна ты, старая, не чакала. Усё нанавя, іншым тропам пайшло цяпер. Як скажа палітадзел той—уміг усё зроблена. Віхурыць работа проста!—балбатаў падводчык, скідаючы дровы з падводы:—А стары твой заслугу якую мае, што пашана такая да яго?

— Пэўне што мае! Сам начальнік палітадзела ў госці да яго прыходзіў, чай разам п'юць.

— Скажы ты!..—дзіваваў ужо і падводчык.

— Ага! Яны-ж, стары мой з унукам, у дэпо ўсё ходзяць. Шэфы яны. Парадкі там нейкія наводзяць... Вельмі ўжо іх начальнік той упрашаў дапамагаць. Харошы такі, таварыскі. І без гонару. Унука пячэннем частаваў, знарок у партфелі прыносіў...

— Дык што, бабка, выходзіць унук гэты твой малы яшчэ?

— Ды малы-ж... Трынаццаты гадоў усяго! У школу ходзіць. Але і ён заслужоны. Бандыта спаймаў, потым прэмію яму спецыяльна за трусоў прывозілі...

— І вучань яшчэ? Ну і ўнук-жа, бабка, у цябе! Скажы ты!..—дзіваваў усё падводчык.

А бабка аж закліпалася, заслужонымі работнікамі сваімі ганарылася. Няма ведама куды і злосць яе падзелася.

Як паехаў падводчык з двара, завіхалася бабка ля печы.

„Стомяцца там ходзячы...—думала яна пра шэфаў сваіх з любасцю і ўжо без ніякай злосці:—згатаваць

чаго пасмачней на вячэру завадатару таму малому. Аладку от спячы“...

Пабегла ў кладоўку бабка. Аж тут зноў бразгае нехта клямкай. Ды ціха так, асцярожна і далікатна. Адчыніла бабка—стаіць на парозе сухарлявы і высокі стары, механік—відаць па абліччы. Акурат Сымону Векенцевічу аднагодак.

— Дзень добры ў хату!

— Дзень добры...—неахвотна так, як падарункам абдзяліла, адказала бабка, падазрона на госця зіркаючы.

— Сымон Векенцевіч дома? Расціснуць пляшачку нам-бы...—падміргнуў стары і цопнуў хітравата сябе па кішэні.

— І ніякіх пляшак тут!—дабрала мерку злоснасці бабка:—Каб не было гэтага больш. Выходзь! Мае можа па справах пайшлі ў дэпо, людзі занятыя. А ты шлындаеш тут. Няма дзела табе. Звадыяш стары! Думаеш—інвалід, дык табе і дзела аднаго, што брыдоту гэтую смактаць? Майго зводзіць? „Пляшачку“,—перакрывіла яна,—да Сымона Векенцевіча сам начальнік палітадзела прыходзіць, чай п’юць і пра справы розныя гамоняць. А ён тож—з пляшачкай тут. Выходзь, выходзь! Няма чаго тут!

— На якую-ж работу, Ганна Паўлаўна?—збянтэжана сказаў госць.

— А от, схадзі пад дэпо, паглядзі. Усёроўна бадзяешся. Мо’ і для сябе справу якую людскую знойдзеш. А то соўгаешся, баламуціш. Каб і не бачыла больш я з пляшачкамі тымі!..

— Ды я што... Я, Ганна Паўлаўна, як зазвычай,

па добрай знаямасьці...—унурыў галаву зусім ужо ашаломлены наведнік і пайшоў з хаты, недаўменна ківаючы галавой.

„Бач, ускіпела, порхаўка старая... Справамі яе Сымон заняўся. Сходзім, паглядзім, што за справы такія там. І што гэта на свеце робіцца?“

Бабка зусім давольная была. Раз—што дроў нечакана амаль не на ўсю зіму здабылася. Потым—добра, што старога дома не было, як той з пляшачкай з'явіўся. Мо' і звадыяшаваў-бы, спакусіў на бяду гэтую. А так—не! Не паткнецца больш з пляшкамі лайдак стары той!

ДЗЕДАВА СПРАКТЫКАВАНАСЦЬ

Калі Петрык з дзедам прышлі ў дэпо, Васіль акурат ставіў машыну ў стойла. Пыхкаючы ўехала „шчука“ ў веер, дайшла да канца канавы і ўраз, затарможаная, стала. З будкі, абціраючы пакуллем рукі, злазіў Дайнека.

— Ну, ты от што: аглядзі машыну, а мы цябе ў дзяжурнага пачакаем!—спаткаў яго дзед.

Зайшлі да дзяжурнага па дэпо, пасядзелі. Нюхнуў дзед Сымон пару разоў табакі, прышоў тут і Васіль.

— Агледзеў машыну?

— Усё ў парадку. Як лялька, Сымон Вікенцевіч!—задаволены адказаў Дайнека.

— А сорамна не будзе табе, як я хібіну пакажу?

— Быць не можа, Сымон Вікенцевіч!

— Ну, добра. Даю... (Сымон Вікенцевіч паглядзеў

міргаючы на гадзіннік), даю пяць хвілін. Глянё-ка яшчэ раз!

Паціснуў плячыма Дайнека, пайшоў з памочнікам да паравоза.

Дзяжурны па дэпо запытальна глянуў на старога.

— Не знойдзе паскуднік...— упэўнена праказаў дзед:— Але хай пашукае. От, пойдзем пасля, пакажу...

З нецярпліваасцю ўсе зіркалі на гадзіннік. Мінула пяць хвілін. Сымон Вікенцевіч цяжка ўзняўся з лаўкі, пакрочыў да дзвярэй. А ў дзвярах акурат і Дайнека.

— Нічога, Сымон Вікенцевіч! Усё ў парадку.

Ён, відаць, вельмі хоча, каб стары смяючыся сказаў, што ён жартуе, што Васіль—ёмкі хлопец і ўмее даглядаць машыну. Ё ўраз пахмурнее, калі дзед моўчкі крочыць далей і здымае з крука пераносную электрычную лямпу на доўгім шнуру. Дзед Сымон кіруе да тэндара, крэкчучы нагінаецца, працягвае між тэндарных цялежак лямпу і кажа:

— А ну, паглядзі!..

Васіль ахкае. Усе ўраз кажуць:

— Згубіўся валік тормазнага тэндарнага цыліндра. Ну і Сымон Вікенцевіч!..

— Хібіна ёсць? Га, Васіль? То-та-ж! Калі аглядаеш машыну—не лялуйся злазіць у канаву, памацаць і пад тэндарам. Яна і не вельмі пашкодзіць, хібіна гэтая, але-ж...

Далей казаць і не трэба. Васіль і сам разумее. Ён саромліва гаворыць:

— Ведаю-ж сваю машыну во як! Каб хто сказаў, што гэтак—не даў-бы веры... От ліханька!

— А ты веры не давай, ды схадзі паглядзі!—на-
вучальна гаворыць Сымон Вікенцевіч.

Пасля дзед тлумачыць: як станавілася машына і затармазіла—тормазныя калодкі да тэндарных колаў не прыціснуліся. Значыць тэндарны тормаз не дзейнічаў. Павёў паказваць хібіну стары наўздагад. І не памыліўся.

ГОНАР І ПАШАНА

Сёння Петрыкава брыгада разносіла не звычайную маланку. У першым радку вялікімі літарамі было надрукавана: „Усе на сход“. Далей была абвестка пра сход у клубе, на якім будзе абмеркавана пытанне гатоўнасці дэпо да зімовае работы.

Калі Петрык прышоў з школы, бабка акурат асцярожна трымала нейкія тры паперкі. Былі то позвы на гэты самы сход. Дзеду, бабцы і Петрыку.

— От старая,—казаў дзед,—прычкалі чаго, га? Спецыяльна, як выдатных якіх асоб, на сход запрашаюць! Бач, на якую павагу заслугавалі, га?

Бабка і не ведала, што сказаць. Шмат было дзіўнага і нечаканага для яе за апошнія дні. Тут і думак не дабярэш, ні то што слоў.

Аднак, на сход Петрыку давялося пайсці ўдвух з дзедом. Бабка закапыліла:

— Я пасля падыйду. У мяне яшчэ тут работа ёсць. Ідзіце самі. Чуеце, ці не?

З бабкай, ведама, спрачацца—толькі час траціць. Яе не пераканаеш. Удалася ўжо такая несвядомая. Так і пайшлі без бабкі.

У клубе народу было ўжо багата. Сход адчыніў нехта з дэпоўскіх кіраўнікоў. А другі прапанаваў склад прэзідыума. Як агаласіў ён прозвішча начальніка палітаддзела, дык у зале нібы што выбухнула, гэтак заўзята загрымелі несціханыя воплескі.

...— Васіль Дайнека!—чыталі па спісу,—малады машыніст, ударнік, паказвае ўзоры адданае работы, догляду свайго паравоза.

Петрык з радасцю азірнуўся, шукаючы вачмі Дайнеку. Потым аж падскочыў. А дзед заміргаў часцей, і тарганулася ўбакі галава яго.

...— Сымон Вікенцевіч Вэйс!—чыталі далей:—стары выдатны машыніст, які шмат дапамагае нашаму дэпо, не зважаючы, што інвалід.

І зноў прыбоем нясціханым воплескі залілі зал. Петрык зазірнуў у вочы дзеду, торгаў пад бокі:

— Ага, дзед!.. Папаўся!

...— Петрык Габрыэльчык...

У Петрыка замітусіла ўсё ў вачах, загуло ў галаве.

...— Унук Сымона Вікенцевіча. Разам з ім шэфствуе ў дэпо. Потым, чыталі мусіць у газеце, кулака-рабаўніка выкрыў, ахову соцыялістычных групаў наладзіў.

Хвалі воплескаў узрасталі. Апусціў счырванелы Петрык галаву, зусім бедны збянтэжыўся.

— Ага, Петрык! Спаймаўся?!—таргануў яго тут дзед.

Узняў Петрык бліскучыя вочы на дзеда і з дакораў такім глянуў, нібы кажучы:

„Ну, і навошта кпіць?“..

Грымнуў аркестр туш. Пайшлі на сцэну ўсе абраныя ў прэзідыум. Кіраваў дарогу сабе кійком дзед Сымон, на прыступках узяўся за руку Петрыкаву. Падтрымаў яго таварыш Грамовіч пад паху. І расчуленыя дэпавікі бы запалымнелі, зноў воплескамі распіналіся сцены зала.

Сеў старшынстваваць, кіраваць сходам таварыш Грамовіч. А з бакоў ля сябе пасадзіў Петрыка з дзедам. Сядзелі яны, дапаможнікі палітаддзельскія, адзін—сівізнай старасці мудрай ушанаваны, другі—чырванню кіпучай маладосці акантаваны, яркачырвоным гальштукам упрыгожаны. Сядзелі ўрачыстыя, усхваляваныя, ловячы на сябе пахмылкі з зала—спагадныя, замілаваныя.

Рабіў даклад начальнік дэпо. Гаварылі рабочыя. Пра поспехі, пра няхваткі. Пасля старшыня мясцома выступіў. Пра лепшых рабочых гаварыў ён, пра выдатных, па якіх усім раўняцца трэба. Разам з усімі ляскаў у далоні Петрык, як спамянуў прамоўца Васіля Дайнеку.

— Не трэба забывацца,—прадаўжаў прамоўца,—на вялікую дапамогу, якую даў яму наш Сымон Вікенцевіч. Уручаем мы за гэта Сымону Вікенцевічу ганаровую грамату лепшага ўдарніка і вылучаем яму ўдарніцкі паёк.

Узрушаны, часта міргаў дзед і хуценька цягнуў з кішэні табакерку.

— Адзначаем мы, — казаў далей прамоўца,—і Петрыка Габрыэльчыка за яго карысную работу і дапамогу дзеду. Прэміруем мы яго поўным зімовым гарнітурам, каб цёпла было ў школу і дэпо хадзіць...

— Я-ж яму акурат рукавічкі звязала!—дакорлівае пачулася раптам з зала.

„Бабка!“—падхапіўся Петрык.

І, праўда, бабку ў зале ўбачыў. Трымала яна ў руках рукавічкі.

„От з таго і не пайшла разам на сход! Рукавічкі давязвала“—здагадаўся Петрык.

— Ну, і ўскрутная-ж старая!—прарыпеў, аж Петрык пачуў, дзед.

— Гэта добра!—адказваў тымчасам бабцы прамоўца:—У нас акурат рукавічак і не было...

Вясёлы заліўчаты смех перамяшаўся з воплескамі.

Устаў начальнік палітаддзела.

— Паступіла прапанова—запрасіць у прэзідыум Ганну Паўлаўну Вэйс і Міколу Тодаравіча Габрыэльчыка, якія прысутнічаюць у зале!—сказаў ён.

„Няўжо татка тут?“—зноў зазіраў здзіўлены Петрык у зал.

Крочыў на сцэну над туш за бабкай усхвалёваны, аж бледны з твара, Петрыкаў татка.

Не садзіўся на месца начальнік палітаддзела. Казаў далей:

— Вашыя воплескі, таварышы, дазвольце лічыць за ўхвалу таго што тут адбылося. Прыемна і радасна бачыць вялікія зрухі, што адбываюцца ва ўсёй краіне, і ў нашым Трубіне, таварышы... Старыя, адданыя справе работнікі, лёсам—хоць-бы сваім вымушаным станам, як Сымон Вікенцевіч—адарваныя ад вытворчасці, знайшлі дарогу да яе, робяць вялікую і карысную для соцыялістычнага транспарта справу. Яны перадаюць свой багаты вопыт малодшым тава-

рышам, яны пільна і аддана змагаюцца за якасць нашае адказнае работы. Пашану і любоў такім тава-рышам. Гонар і павагу! Мы бачым і новае пака-ленне, новай фармацыі людзей соцыялістычнага гра-мадства. Яны ўзгадоўваюцца ўжо, яны нясуць ба-дзёрую сілу нам, дарослым, гэтыя людзі смелыя ў думках і дзеях, чыстыя, праўдзівыя, мужныя. Такі Петрык Габрыэльчык. Пеставець іх, штохвілінна кла-паціцца аб іх, дапамагаць ім роўна крочыць па пе-раможным шляху светлага жыцця. Дзед і ўнук гэта — частка нашага палітадзельскага актыва. Мы гана-рымся імі, вітаем іх. Мы ўпэўнены, што актыў гэты будзе расці, мацнець. Ён стане той сілай, што змяце з соцыялістычнага транспарта ўсё шкоднае, класаво-варожае. Гэты актыў выведзе транспарт на вольны шлях па сігналу, які дае нам наша большэвіцкая партыя.

Слухалі ўважна начальніка палітадзела. Бачылі новыя даляглядны работы, вучыліся цаніць людзей, эн-тузіястаў, перадавікоў.

Як скончыўся сход, падышоў да Петрыка бацька. Узрушаная ўхмылка лунала на вуснах:

— Дык ты, Петрык, на эксплаатацыю забыўся ўжо? Цягавіком тут ля дзеда зрабіўся?

— Ээ, не, татка! Хіба адна цяга і эксплаатацыя толькі ёсць? Транспарт-жа вунь як расце. Цеплавозы, электравозы... От паглядзім далей яшчэ! Мо' на стра-тастаце лётаць будзем!

— Ну і ўскрутны-ж ён!.. шапацела без злоснасці замілаваная бабка.

Гонарна глядзеў на ўнука Сымон Вікенцевіч. Не казаў толькі нічога. Панюшка табакі перашкаджала...

З М Е С Т

	<i>Стар.</i>
Петрыкава гаспадарка	3
Таткава падмога	10
Піонеру Габрыэльчыку—тэлеграма	13
Сібількі	17
Помнік маліне	20
У цемры восеньскай ночы	24
На дзор ураджаю	27
Петрык урачыстуге	31
Міколка задаволены	34
Ёмкі табачок—пакаштуй, унучак!	39
Ускрутная	44
Як дзед машыністам стаў	49
Дзедаў качагар	58
Руб дваццаць! Сыр з маслам!	64
Крыўда	66
А не мая, дзед, праўда вышла?	70
Дзед хітруе	75
Маланка	79
Нечаканы госць	85
Бабка выхваляецца	88
Дзедава спрактыкаванасць	93
Гонар і пашана	95

Рэдактар *С. Давідовіч*
Тэхрэдактар *Абрамава*

Вокладка і малюнкі *Шахрая*
Карэктар *Касперская*

Здана ў друкарню 23/IV—35 г. Падпісана да друку 27/VI 1935 г. Аб'ём 6¼, друкаван.
аркушаў. Папера 62×94 1/16. Знакаў у друкав. арк. 22916. Тыраж 6.185
Заказ № 397. Уп. Галоўлітбела № Б 1828.

Друкарня ім. Сталіна, Менск, Энгельса, 2.

ЦАНА 1 р. 25 к.

Пераплёт 25 к.

80000000 1953595

1968

Бел. г-да
1904 г.

НА БЕЛОРУССКОМ ЯЗЫКЕ

Хв. Шынклер

ПЕТЬКА-ВОЖАК

Государственное Издательство
Белоруссии

Минск — 1935